

פרשת וישמע יתרו

וישמע

מה שמועצת שמע וכו' מלחמת עמלק
שמע וכו' שהיא כתובת בצדו דברי
רבי יהושע ר' אלעזר אומר בתן תורה

שמע וכו' שבשעה שנתנה תורה לישראל עזו כל מלכי האדמה
בהיכליהם ש' ובחילו כלו אום כבוד / באותה שעה נתקצו
כל מלכי אומות העולם אצל בלעם הרשע אמרו לו בלעם
שמה המעשה זה עושה לנו כשעשה לך המבול שנ' למבול
ישב וישב י' מלך לעולם אמר להם שושים שבעולם כבר נשבע
הקדוש ברוך הוא לנו שאינו מביא מבול לעולם שנאמר כי מי
נח זאת לי אשר נשבעתי מעבוד מי נח עוד על הארץ אמר לו
שמה מבול של מים אינו מביא מבול של אש מביא / אמר להם
אינו מביא לא מבול של אש ולא מבול של מים לא תורה נתן
הקדוש ברוך הוא לעמו לידידיו שנאמר י' עזו לעמו יתן / כיון
ששמעו כולם מפיו הרבו הזה ענו כולם ואמרו אח' כך י' בדרך
את עמו בשלום ופנו והלכו איש למקומו / רבי אלעזר אומר
קריעת ים סוף שמע וכו' שבשעה שנקרע ים סוף נשמע
בסוף העולם ועד סופו שנאמר ויהי כשמוע כל מלכי האכזרי
וכן אמר רחב הזונה לשלוחי יהושע כי שמענו את אשר הוביש
י' את מים סוף מפניכם כצאתכם ממצרים וגו' ונשבע וימס
לבבנו ולא קמה עוד רוח כאיש מפניכם / אכזרי רחב הזונה בת
עשר שנים היתר כשיצאו ישראל ממצרים / וכל מ' שנה שהיו
ישראל במדבר ונתה לסוף כ' שנה נתגירה והיא אומרת רבונו
של עולם בשלשה דברים חטאתי נדה חלה הדלקה בשלש
דברים מחול לי / בחבל / בחלון / בחומה / ש' ותורידם בחבל
בעד החלון כי ביתה בקיר החומה וכחומה היא יושבת /

וישמע

יתרו שבע שמות נקראו לו / יתרו / יתרו / חובב /
רעואל / חבר / פוטאל / קני / יתרו / יתרו / יתרו / יתרו /
אהת בתורה / יתרו שיתר כמעשים טובים / חובב שהיה חביב
למקום / רעואל שהיה שיתר למקום / חבר שנעשה חבר למקום /
פוטאל שנפטר מעבודת זרה / קני שקנה לשמים / ונקרא לו
תורה דבר אחר וישמע יתרו / מתחלה לא היו קוראין לו אלא
יתר שנאמר ויילך משה וישב אל יתרו חותנו / וכשעשה מעשים
טובים הוסיפו לו אות אחת וכן אתה מוצא באברהם שמתחלה
לא היו קוראין אותו אלא אברהם וכשעשה מעשים טובים הוסיפו
לו אות אחת ונקרא שמו אברהם / וכן אתה מוצא בשרר
שמתחלה היו קוראין אותה שרי וכשעשתה מעשים טובים
הוסיפו לו אות אחת גדולה ונקראת שמה שרה / וכן אתה מוצא
ביתרשע שנאמר ויקרא משה להרשע בן נון יהושע / ויש אחרים
שפחתו מזה יש לך ללמד מעפרון שמתחלה היו קוראין אותו
עפרון וכששקל הכסף מיד אברהם פחתו אות אחת משמו שנ'
וישמע אברהם / לעפרון וישקול אברהם לעפרון את הכסף / עפרון
כתי' / וכן אתה מוצא ביוניב שמתחלה היו קוראין אותו יוניב
ונכסא לאותו מעשה פחתו לו אות אחת ונקרא יוניב שנאמר
בתחבך לרשע / מכאן אמרו חכמים אל יתחבר אדם לרשע
אפילו לקרבו לתורה /

בהן

מיון רבי יהוש' אומר כומר היה כענין שנאמר ויהונתן
בן גרשום בן מנשה ובניו היו כהנים לשבט הדני עד
יום גלות הארץ / רבי אלעזר המודעי אומר שר היה כענין שנאמר
ובני דוד כהנים חיו /

חזון משה מתחלה היה משה מתכבד בחמיו שנ' וילך משה

וישב אל יתרו חתנו עכשיו חמיו מבכדו / אומר לו מה מיכך אמר
אני חותן משה / את כל אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו
סקל משה כישראל וישראל כמשה שקל רב כתלמיד ותלמיד
ברב / כי הוציא י' את ישראל ממצרים / מגיד ששקולה יציאת
מצרים כנגד כל הנסים ונבירות שעשה הקדוש ב' לישראל /
יתרו חותן משה את צפורה אשת משה אחר שלוחו /

ויקח

רבי יהושע אומר אור שנפטר ממנו בגט / נאמר כאן
שלוח ונאמר להלן שלוח / מה שלוח האמור להלן נש אף כאן
גט / רבי אלעזר המודעי אומר מאחר שנפטר ממנו במאמר /
שבשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה לך הוצא את עמי בני
ישראל ממצרים שנאמר לכה נא ואשלחך אל פרעה באותו
שעה גטל אשתו ושני בניו והיה מוליכם למצרים שנאמר ויקח
משה את אשתו ואת בניו ויירכבם על החמור וישב ארצו
מצרים / באותה שעה אמר להם לך לקראת משה יצא לקראת
משה וחבקו ונשקו אל משה ויחן היית כל השנים הללו אמ' לו
בבדין אל מה טיף ונש' אל עמך אמר לו אשתי ובני ואלן אתה
מוליכם למצרי' אל' על הראשונים אנו מצטער' ועכשו נצטער
גם באל' / באותה שעה אמר לצפורה לכי לבית אביך ובאותו
שעה הלכה לבית אביה ונטלה שני בנים / לך נאמר אחר
שלוחו /

ואת

שני בניה וגו' נכריה / רבי יהושע אומר נכריה היתה
לו דחא / רבי אלעזר המודעי אומר בארץ נכרית
אמר משה והואיל וכל העולם עובדי עבודת זרה אני אעבוד
לפני מי שאמר ותהי העולם / שבשעה שאמר משה ליתרו תן לי
צפורה בתך לאשה אמר לו יתרו קבל עליך דבר זה שאומר לך
ואני נותנה לך לאשה אמ' לו מהו אמ' לו בן שיהיה תחלה ויהיה
לעבודה זרה / מכאן ואילך לשם שמי' וקבל עליי אמ' לו השבע
וישבע לו שנאמר ויאל משה אין אלה אלה לשון שבועה / ש'
הואל שאול את העם לאמר / וכתוב ויאמר נעמן הואל וקח
ככרים / לפי הקדים הבלאך להרוג את משה מיד ותקח צפורה
צר ותפרות את ערלת בנה וגו' ויורף וגו' / רבי אלעזר בן עזריה
אומר מאוסת ערלת שנתגנו בה רשעים שנאמר כי כל הגוים
ערלים וכל בית ישראל ערלי לב / רבי ישמעאל אומר גדולין
מילה ששלוש עשרה בריתות נכרתו עליה רבי יוסי הגלילי אומר
גדולה מילה שדוהה את השבת החמורה שחייבין עליה כרת /
רבי יהוש' בן קרח אומר גדולה מילה שלא נתלה וכותל למשה
עליה מלא שעה / רבי נחמיה אומר גדולה מילה שדוהה את
הנגעים / רבי אומר גדולה מילה שכל זכויותי של משה לא
עמדו לו בשעת דחקו כשאמר לו המקום לך הוצא את עמי בני
ישראל ממצרי' / ועל שנתעצל במילה שעה אחת בקש המלאך
להרגו שנ' ויהי בדרך במלך / רבי יוסי אומר הם ושלום לאותו
צדיק שנתעצל במילה שעה אחת / אלא דרש משה קל חומר
יכול ויצא הרי סכנת נפשות / ישהח ויכול המקום אמר לו לך
והוציא את עמי ישראל ממצרים אלא שנתרשל בליגור קודם
המילה לכך בקש המקום להרגו שנאמר יהיה בדרך במלך וגו' /
רבי שמעון בן גמליאל אומר לא בקש המלאך להרוג את משה
אלא לתניקו שנאמר כי חתן דמים אתה לי / אמרת אא וראית
מי קרתי חתן תניקו או משה הוי אומר תניקו / שם האחד אליעזר
פי אלהי אבי בצדו ויעליני פחד פרעה / רבי יהוש' אומר אימתי
הצילו המקום באותה שעה שערש שאמר לו דתן מי שמך לאיש שר
ושופט עלינו וגו' / וישמע פרעה את הדבר הזה אמר תפשו את
משה והעלוהו לכימה וכפתוהו והניחו חסיף על צוארו באותה
שעה ירד מלאך ונדרש להם כדמותו של משה תפכו את
המלאך

המלאך והניחו את משה עשאו המקום כתיס כתיס / אלמים /
 חר טיב / וטובים / והיו אומרים לאלמים היכן הוא משרה ולא
 היו מברכים ולחרשים ולא היו שומעים ולסומים ולא היו רואים
 כענין שנאמר ויאמר יי אליימי שם פה לאדם או מי ישום אלם
 וגומ' לכך נאמר כי אלהי אבי בעזרי / ויבא יתרו חתן משה ובניו
 ואשתו אל משה והלא כבר נאמר ושני בניו עמו / שומעני שהיו
 בניה במקום אחר תלמוד לומר ובניו ואשתו / אל משרה / בניו
 של משה היו ולא היו בניה במקום אחר / אל המדבר אשר הוא
 חונדל שם הר האלהים / הרי הכתוב מתפיה עליו שהיה שרני
 בתוך כבודו של עולם / ובקש לצאת למדבר ציה ותוהו ואין בו
 כלום לכך נאמר אל המדבר אשר הוא חונדל שם הר האלהים /
 ויאמר משה אני חותנך יתרו / ואשתך ושני בניה עמה / רבי
 יהושע אומר כתב לו באגרת / רבי אלעזר המודעי אומר שלח
 לו ביד שליח ואמר לו עשה בניי ואם אין אתה עושה בניי צא
 בניי אשתך וצא לא עשה בניי לכך נאמר ויאמר א משה
 וגומ' / רבי אליעזר אומר נאמר למשה אני הוא שאמרתי ויהיה
 העולם / אני המקרב ולא המרחק שנאמר האלי מקרב אני נאם
 יי ולא אלי מרחוק אני שקרבתי את יתרו ולא רחקתי / אף אתה
 כשכב אדם אצלך להתנייר אינו בא אלא לשום שמי / אף אתה
 קרבהו ולא תרחיקוהו מכאן אתה למד שיהא אדם דוחה בשמאל
 וימין מקרב ולא כשם שעשה אלישע לגחזי ודחפו לעולם ויצא
 משרה לקראת חתנו / אמרו ויצא אחרן נדב ואביהוהא ושבעים
 בזקני ישראל ויש אומרים אף שכינה יצאת עמהם /

וישתחו

וישק לאיני יודעי מה שתחזה למי אנמי נשק
 למי כשהוא אומר וישאלו איש לרעהו מי קרני
 איש הלא משה שנאמר / והאיש משה היה אומר לא השתחוה ולא
 נשק אלא משה לחמיו / מכאן אמרו שיהא האדם מוכן לכבוד
 חמיו / ויבאו האהלה זה בית המדרש / וכפר משרה לחותנו
 למשכנו ולקרבו לתורה / את כל אשר עשה יי / שנתן תורה
 לעמו ישראל / את כל התלמוד אשר מצאתם בדרך אשר מצאתם
 על הים / בדרך / זו מלחמת עמלק / ויעלים יי / העלים המקום
 מן הכל / ויחד יתרו וגומ' / רבי יהושע אומר בטובת המן הכתוב
 מדבר / אמרו לו המן הזה שנתן לנו המקום אנו טועמין בו טעם
 הפת / טעם בשר / טעם דגים / טעם חגבים / טעם כל המטעמים
 שבקולם / שנאמר טובה הטובה / כל הטובה על כל הטובה / רבי
 אלעזר המודעי אומר בטובת הבאר הכתוב מדבר / אמרו לו
 הבאר שנתן לנו המקום אנו טועמין בו טעם יין וישן וטעם יין
 חדש וטעם חלב וטעם דבש וטעם כל הממתקין שבקולם שנאמר
 טובת הטובה / כל הטובה / על כל הטובה / רבי אליעזר אומר
 בטובת ארץ ישראל הכתוב מדבר / אמרו לו עתיד המקום ליתן
 לנו שש מדות טובות / ארץ ישראל / העולם הבא / ומלכות בית
 דוד / ועולם הדש / וכוונה / וכוונה / לכך נאמר טובה הטובה וכל
 הטובה על כל הטובה / ואומר ויאמר יתרו ברוך יי וגו' / אמר ר'
 פפיס בננות / ישראל הכתוב מדבר שהיה יש שם ששים רבוא
 בני אדם ולא עמד אחד מהם לכרך למקום עד שבא יתרו וכרך
 למקום / ש' ויאמר יתרו ברוך יי / אשר הציל אתכם מיד מצרים
 ומיד פרע' מיד התנין הגדול התנין הגדול הרוכץ בתוך יאוריו /
 אשר אמר לי יאורי ואני עשיתיני / מתחת ידי מצרים / מתחת
 שעבוד ההוא של מצרים עתה ידעתי כי גדול יי מכל האלהים /
 עד עכשיו לא הודה לו בדבר / כי גדול יי / אמרו מתהללה לא היה
 עבד יכול לברוח ממצרים שהיה סוגרת ומסוגרת ועכשיו
 הוציא ששים רבוא בני אדם ממצרים לכך נאמר כי גדול יי
 מכל האלהים / אמרו לא הגיון יתרו עבודת זרה בכל העולם

שלא עבר עליה ולא עבדה / שנאמר בכל האלהים ונעמן יודע
 בדבר יותר ממנו שנאמר הנר נא ידעתי כי אין אלהים בכל
 הארץ כי אם בישראל / וכן רחב הזונד אומרתי יי / אלהיכם
 הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת / כי בדבר אשר
 זור עליהם מכירו הויר לשעבר / ועכשיו ביותר שנתגדל שמו
 בעולם / שכמה שהשכו מצרים לאבד את ישראל כו נפרע מהם
 המקום שנאמר כי בדבר אשר זוד עליהם /

ויקה

יתרו חותן משה עולה והוכיח לאלהי / הכתוב בתמיה
 עליו אדם שהיה עובד עבודה זרה ונכרך ומשתחוה
 לעבודת זרה שלו עכשיו הוא מביא עולות וזבחים לאלהים /
 ויבא אחריו וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משרה לפני
 האלהים / ומשה הליכן הלך / והלא מתחתיו יצא לקראתו ש'
 ויצא משה לקראת חתנו להיכן הלך אלא מלמד שהיה עובד
 ומשמש עליהם מהיכן למד מאברהם אבינו / אמרו הרב הורד
 דרש רבי יצחק ואמר כשעשה רבן גמליאל מעודה לחכמים היו
 כל חכמי ישראל מסובים אצלו עמד רבן גמליאל ושמשן אמרו
 אין אנו כדון שישמשנו / אמר להן רבי יהושע הניחו לו שישמש
 שמצינו שגדול מרבן גמליאל שמש את הכרית / אמרו אי זה
 זה אמר להם אברהם אבינו גדול העולם ששימש מלאכי השרת
 שהיה כבודו שהם בני אדם ערבי' עובדי עבודה זרה רבן גמליאל
 שישמש חכמים לומדי תורה על אחת ככה וכמה / אמר להן רבי
 יצחק מצינו גדול מרבן גמליאל ומאברהם ששימש את הכרית
 אמרו לו אי זה זה אמר להם שכינה שבכל שעה מספקין מזון לכל
 באי העולם כדי צרכן ומשביע לכל חי רצון / ולא לבני אדם
 הכשרים והצדיקים בלבד אלא אף הרשעים עובדי עבודה זרה /
 רבן גמליאל על אחת כמה וכמה שישמש חכמים ובני הורד /
ויבא אחריו וכל זקני ישראל מה תלמוד לומר לפני האלהים
 אלא מלמד כל המבטל פני חכמים כאלו כקבל פני
 שכינה /

פרשה ב ויהי

מכת' ויבש משה לשפוט
 את העם / ממהרת יום
 הכפורים / מן הבקר עד
 הערב וכי מן הבקר עד הערב היה משרה דן את ישראל והלא
 אין הדינין דין לא על זמן סעודה ומה תלמוד לומר מן הבקר
 עד הערב / אלא מלמד שכל מי שמוציא דין אמת לאמתו מעלה
 עליו הצלות כאלו היה שותף עם הקורש ברוך הוה כמעשר
 בראשית / בתיב הכא מן הבקר עד הערב וכמעשר בראשית
 כתיב ויהי ערב ויהי בקר וגומ' /

וירא

חתן משה מה ראה דארו שהיה כמלך ויבש על כסאו
 והכל עומדין עליו אמר לו מה הודר הזה אשר אתה
 עושה לעם מדוע אתה יושב לכרך / וכבר משרה לחתנו וגומ'
 אמרו הרב הורד שאל יתורדי איש כפר עובד את רבן גמליאל מה
 ראה משרה לומר כי יבא אלי העם / אמר לו אם לאו מה יאמר
 כשהוא אומר לדרוש אלהים יפה אמר / כי יהיה להם דבר בא
 אלי בין נאמאר לשהרר / ונשפטי בין איש זה הדין שאין בו
 פשרה בין רעהו / זה הדין שיש בו פשרה מגיד ששניהם נפטרין
 זה מזה ברעים / והודעתי את חוקי האלהים אליו מדרשות
 ותורותיו / אלו הוראות / דברי רבי יהושע / ר' אלעזר המודעי
 אומר חקים אלו קריות / שנאמר לכלתי קשות מחקות ויתוררת
 אלו תורותיו / ויאמר חותן משה אליו לא טוב הרב /

נבול

תגלו רבי יהושע אומר יחלו אותך ויכשרו אותך / ר'
 אליעזר המודעי אומר ינבולו אותך ויכשרו אותך /
 בתאנה זו שעליה נבולות שנאמר כאלה נבולת עליה / גם אתה
 אתה

לכל בני מדינתו ואביאם לתלמוד תורה ואקריבם תחת כנפיו השכינה יכול שהלך ולא עשיר / תלמוד לומר ובני קני חותן משה עליו מעיר התמרים ואומר וילך וישב את העם ואין עם אלא חכמה שנאמר אמנם כי אתם עם ועמכם תמות החכמה אל תקרי תמות אלא תומת כל זמן שחכם מתקיים חכמתו מתקיימת מת חכם אבדו חכמתו עמו וכן מצינו משבת רבי נתן אכדה חכמתו עמו הלכו וישבו להם אצל יושבי יעקב וכי יושבי יעקב היו והלא תלמידי יעקב היו שנא' ומשפחת סופרים יושבי יעקב וגו' תרעמים שמעתי סוכתים המה הקנים הבאים מהמת אבי בית רכב / תרעמים שהיו מתריעו ונענים שמעתי ששם קול תרעמת תור בסני' סוכת' על שום שישבו בסוכות שנאמר ונשב באהלים ונשמע ונעשה וגו' /

מעשה

באח' שהקריב קרבן מבני שותה מים ויצאת בת קול מקדשי הקדש ואמר מי שקבל קרבנותיה במדבר הוא יקבל קרבנותיהם בשערי זו / רבי נתן אומר גדול הכרית שנכרתה עם יונד בן רכב מהבית שנכרתה עם דוד / שהכרית שנכרתה עם דוד לא נכרתה אלא על תנאי / שנאמר אם ישמרו בניך יונד ואם לאו ופקדתי בשבט פשעם אבל הכרית שנכרתה עם יונד בן רכב לא נכרתה עמו על תנאי / שנאמר לכן כה אמר יי' צבאות לא יכרת איש לי יונד בן רכב עומד לפני כל הימים שלשה דברים נתנו על תנאי / ארץ ישר' / ובית המקדש / ומלכות בית דוד / חוץ מספר תורד ובריתו של אהרן שלא נתנו על תנאי / ארץ ישראל מנין שנאמר השמר לכם פן יפתה לכבכם וגו' וחרה אף יי' בכם / ובית המקדש מנין שנאמר והבית אשר אתר בונה אם תלך בחקתי ואת משפטי תעשה ושברת את כל מצותי בהם והקימותי את בריתי אתך אשר דברתי לא דוד אביך וגו' ואם לאו והיתה הארץ לשמה על יושביה / ומלכות בית דוד מנין שנאמר אם ישמרו בניך את בריתי וגו' / ואם לאו ופקדתי בשבט פשעם / ומנין לספר תורה שלא ניתנה על תנאי שנאמר תורה צוה לנו משה מרשה / ומנין לבריתו של אהרן שלא נתנה על תנאי שנאמר ברית מלח עולם היא / והיתר לו להורעו אחריו ברית כהונת עולם / ומנין לבני יונד בן רכב שהם מבני בניו של תרז שנאמר המה הקנים הבאים מהמת אבי רכב / הם בקשר את הרב ויעקב בקש חכמה שנאמר ויקרא יעקב לאלהי' ישראל לאמר אם כרך תכרנני והרבית את גבולי והיתה ידך עמי ועשית מרעה לבלתי עצבי ויבא אלהים את אשר שאל / אם כרך תכרנני / כתלמוד תורה / והרבית גבולי בתלמידי / והיה ידך עמי שלא אשכח את משנתי ועשית לי מרעה שתעשה לי רעים כמותי / לבלתי עצבי / שלא יעצבני יצר הרע מלעסוק בתורה / ויבא אלהים את אשר שאל מלמד שנתן לו מה ששאל / ולמד נתן לו מה ששאל שנאמר רש ואיש תככים נפגשו מאיר עיני שניהם יי' / ואומר עשיר ורש נפגשו עושה כלם יי' / הא כיצד תלמיד ששימש את הרב והרב רוצה להשנותו מאיר עיני שניהם יי' זה קונח חיי עולם וזה קונה חיי עולם / אבל תלמיד ששימש את הרב והרב אינו רוצה להשנותו עושה שניהם יי' / מי שעשה זה חכם סוף עיניו טפשו / ומי שעשה תלמידי טיפשו סוף עיניו חכם / כיצד בו אתה מוצא בנותני צדקה / כיצד העני שפשיט ידו לבעל הכית לקבל צדקה ובעל הכית אינו רוצה ליתן לו כלום עושה כלם יי' / מי שהעני דור / סוף שיעשדנו / ומי שהעשיר זה סוף שיעני אותו / רבי יהודה הנשיא אומר הרי הוא אומר ויקרא יעקב לאלהי ישראל לאמר אם כרך תכרנני והרבית את גבולי וגו' / אם כרך תכרנני / בפריה ורביה / והרבית את גבולי / בבנים ובבנות / והיתה

אתה זה משה / גם זה אהרן / העם הזה / זה שבועים קנים דברי רבי יהושע / רבי אלעזר המודעי אומר אתה זה משה גם זה אהרן / נדב ואביהוא / העם הזה אל שבועים קני' / כי כבד מבד הדבר אבר לו הסתכל בקורה זו כשהיא לוח שנים שלשה נכנסין תחתיה ואין יכולין לעמוד בה ארבעה חמשה נכנסין תחתיה יכולין לעמוד בה / כי כבד מבד הדבר לא תוכל עשוהו לבדך ועתה שמע בקולי איעצך אם תשמעני יושב לך איעצך ויהי אלהים עמך / צא והמלך בנכורה / היה אתה לעם וגו' היה להם ככלי בלא דכרות / והבאת אתה את הדברים / דברים שאתה שומע תביא ותדעה בהם /

והזהרת

אתה את החוקים אלו מדרשות והתורות אלו הוראות דברי רבי יהושע / רבי אלעזר או' חוקים אלו עריות / שנאמר לבלתי עשות מזיוקות התועבות והתורות אלו ההוראות / והודעת להם את הדרך / זו תלמוד תורה / ואת המעשה אשר יעשון / זה בעשה הטוב דברי ר' יהושע / ל' אלעזר המודעי אומר והודעת להם הודעת להם בית חיים / את הדרך זו בקור חולים / ילכו והקדושת מתים / בהיזהר במילות הסדים / ואת המעשר / זה שורת הדין / אשר יעשון / לפני משורת הדין /

ואתה

תחזה מכל העם / תחזה בנבואה / אנשי חיל / אלו עשירים ובעלי ממון / וראי אלהים / אלו שהם יריאים מן המקום כדן / אנשי אמת / אלו בעלי אכסחה / שונאי בצע / אלו שהם שונאים לקבל ממון כדן / דברי רבי יהושע / ר' אלעזר המודעי אומר ואתה תחזה מכל העם באספקלריא במחית זו שהיוזין בה המלכים / אנשי חיל אלו בעלי אכסחה / יראי אלהים אלו שעושין פסיה כדן / אנשי אמת כגון ר' חנינא בן דוסא וחביריו / שונאי בצע ששונאים ממון עצמם / ואם ממון עצמם שונאין קל והימר ממון אחרים / ושבת עליהם שרי אפים שרי מאות שרי חמשים ושרי עשרות / שרי אפים שש מאות שרי מאות ששת אפים שרי חמשים שנים עשר אלף שרי עשרות ששים אלף / נמצאו כל שרי ישראל שבע דכאו ושמונה אפים ושש מאות /

ושפטו

את העם ככל עת רבי יהושע אומר בני אדם שהם כדלים במלאכתם / ועוסקים בתורה והיו דנין את העם בכל עת / והיה כל הדבר הגדול יביאו אליך / דברים גדולים אליך יביאו / דברים קטנים ישפטוהם / אתה אומר כן או אינו אלא דברים של בני אדם הגדול יביאו אליך / ודברים של בני אדם הקטנים ישפטוהם כשהוא אומר והדבר הקשר יביאון אל משה אינו מדבר בבני אדם אלא בדברים גדולים הכתוב מדבר / ונשא אתך והקל מעליך אם את הדבר הזה תעשה וגו' / צא והמלך בנכורה / רצון אלהים ויכלת עמוד אם מודה לך ויכלת עמוד ואם לאו אי אתה יכול לעמוד / וגם כל העט הזה וגו' / אהרן נדב ואביהוא וע' איש מזקני ישראל יבא לשלום וישמע משה לקול הותנו ודאי ויעש כל אשר אמר כל אשר אמר לו הותנו דברי רבי יהושע / רבי אלעזר המודעי אומר וישמע משה את הותנו רבי יהושע אומר אשר אמר לו אלהים וישלם משה את הותנו רבי יהושע אומר שלחו כבדו של עולם / רבי אלעזר המודעי אומר נתן לו מתנות רבות / שמתוך תשובה שנתן לו אתה למד שנאמר אל בא תעזוב אותנו / אמר לו אתה נתת לנו עצה טובה ועצתי יפה והמקום הורר לדיכרין אל בא תעזוב אותנו אמר לו כלום הנר מהנהר אלא במקום הושך / וכי מהנהר נהנין חמה ולבנה / אתה חמר ואדרן אחין לבנה / מה עשה חר ביניך לא הני הולך לארצי ואני

והיתה ידך עמי במשא ומתן / ועשית מרעה חיים שנתת לי לא יהיה כהם לא הולך כיעים ולא מיהוש עינים ולא מיהוש הראש לבלתי עצבי / האם אין אתה עושה לי כן הרני יורד ככן סימי לשאול / ויבא אלהים אשר שאל / נתן לו מה ששאל / רבי חנינא בן גמליאל אומר לא נאמרו כל שיעורים הללו אלא בשנה סגויה בשעה שביקש משה להעמיד מכסא שינוס על ישר שנאמר איש על דגלו כאותות לבית אבות / תם

שאל אומר הרי הוא אומר אענך / אתה קורא בכתר ואני אענך בגלוי ומרעים את כל העולם / רבי יהודה בן לקיש אומר הרי הוא אומר וירא אלהים את בני ישראל ראה בהם שעשו תשובה והם לא ראו את זה / וידע אלהים / ידע בהם שעשו תשובה ולא ידעו זה בזה / ר' אליעזר אומר אבא יוסי בן דורמסקית הרי הוא אומר וירא אלהים את בני ישראל שהם עתידין להכעיס שהם עתידין לנאץ / וכל כך למה מכאן בתהוה / כיצא בו דרש רבי אליעזר בן יוסי בכל צרתם לו צריזאמר אך עמי המה / וכי לא היה גלוי לפניו שעתידין לשקור תלמו לומר אך / גלוי היה ומה תלמוד לומר ואהיה להם למושיע אלא לא הושיען בכני אדם / שהם עתידין להכעיס אלא בכני אדם שאינם עתידין לבגוד בו עולמית וכן הוא אומר ויפתוהו בפיה וכל שטונם יזכו לו / ולבם לא נכון עמו ולא נאמנו בכריתו ואף על פי כן והוא רחום ויכפר עון / ואומר השכן לב העם הזה הנו / ושב לתשובה / לעשות ושב ורפא לו / ויחננו בכבוד / נתנה תורה דימוס פרהסיא במקום הפקר שאלו נתנה בארץ ישראל היו אוכרים לאומות העולם אין להם חלק בה לפיכך נתנה דימוס פרהסיא במקום הפקר וכל היוצא לקבל יבא ויקבל / יכול נתנה כלילת תלמוד לומר ויהי בילי השלישי להיות הפקר יכול נתנה בשתיקה תלמוד לומר ויהי קולות וברקים / יכול לא היו שומעין את הקולות תלמוד לומר וכל העם רואים את הקולות / ואומר קול יי' כהדר וכו' / אמר בלעם הרשע לכל העומדים עליו יי' עוז לעמו יתן / ופתחו כלם ואמרו יי' יברך את עמו ישראל בשלום / רבי יוסי אומר הרי הוא אוכר לא בכתר דכתיב במקום ארץ חושך וגו' / כשנתתה אני בתחלה לא נתתי בכתר ולא במקום ארץ חושך ולא במקום אלה הלא אמרתי לזרע יעקב לאלו אני נתנת אלא תוהו כקשוני לא נתתי פגגו / וכן הוא אומר אני יי' דובר צדק מגיד משרים כבר עד שלא נתתי לכם המצות הקדמתי לכם מתן שכן שנאמר והיו כיום הששי והבינו את אשר יביאו והיה משנה / וכתוב וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית וכו' יכול אלו בלבד תלמוד לומר ויתן להם ארצות גוים / מפני מה / בעבור ישמרו חקיו ותורתיו ינצורו / היה רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי או' הרי הוא אומר מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו / לישראל לא קשה כן לכל גוי וכי מה עשו הגוי' דוים האלו שלא רצה ליתן להם את התורה / משפטם כל ידעום שלא רצו לקבל / אלוהי מתימן יבא וגו' / ונגה באור תהיה וגו' / לפניו ילך דבר וגו' / עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים וגו' / ויתן שם ישראל כל מקל שהוא אומר ויסעו / ויחג / נוסעי במחלוקת וחוננים במחלוקת / אבל כאן השולל אחד / לכן נאמר ויתן שם ישראל בגד ההר שאמר להם זמן חכמה אתם עושים שסוכן מצינו שהיו שנים עשר חדש פחות עשרת ימים / בגד ההר לצד מזרחו של הר / כל מקום שאתה מוצא בגד פנים למזרח /

פרשה ב ומשה

עלה אל האלהים / זה יום שני / וקרא אליו יי' מגיד ש

שחקריא קדמא לדיבור / כה בלשון הקדש / כה כסדר הזה / כה כענין הזה / כה שלא תפחות ולא תוסף / כה תאמר לבית יעקב אלו הגוים / ותגד לבני ישראל אלו האנשים / דבר אחר בה תאמר לבית יעקב בלשון רכה / אמור ראשי דבר לגוים ותגד לבני ישראל ותדקדק עמם ואמור להם אתם ראתם לא בכסות אני אומר לכם לא כתובים הם לכם / לא כתבים אני משגר לכם / לא ערים אני מעמיד אלא אתם ראתם

והיתה ידך עמי במשא ומתן / ועשית מרעה חיים שנתת לי לא יהיה כהם לא הולך כיעים ולא מיהוש עינים ולא מיהוש הראש לבלתי עצבי / האם אין אתה עושה לי כן הרני יורד ככן סימי לשאול / ויבא אלהים אשר שאל / נתן לו מה ששאל / רבי חנינא בן גמליאל אומר לא נאמרו כל שיעורים הללו אלא בשנה סגויה בשעה שביקש משה להעמיד מכסא שינוס על ישר שנאמר איש על דגלו כאותות לבית אבות / תם

חסלת מסכתא דוישמע

בחרש

השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים מגיד שמונים חדשים ליציאת מצרים אין לאלא חדשים שנה מנין / תלמוד לומר בשנה השנית / אין לי אלא כאותו פרק / בפרק אחר מנין / תלמוד לומר בשנת הארבעים ונומ' כל אלו עד שלא נכנסו לארץ / משכנסו לארץ מנין תלמוד לומר ויהי כשמונים שנה וארבע כאות שנה ליציאת בני ישראל מארץ מצרים / כל אלו עד שלא נכנה הכית / משכנה הכית מנין תלמוד לומר ויהי מקץ ארבעים שנה אשר בנה שלמה בית יי' לא רצו למנות לבנינו / ימנו להורכנו / שנאמר אחרי אשר הוכחה העיר / לא רצו למנות לעצמם ימנו לאחרים שנאמר בשנת שתים למלכות נבוכד נצר חלם נבוכד נצר חלומות ואומר בששי בשנת שתים לדריוש המלך / ואומר ואם לא תדעי לך היפה בנשים / ואומר תחת אשר לא עבדת את יי' אלהיך / ועבדת את אויבך / כבר היה רבן יוחנן בן זכאי עולה למעון יהודה / ראה ריבך אתה מלקטת שעורים מתחת גללי הסוס / אמר להם רבן יוחנן בן זכאי ראייתם ריבך וזו מה היא אמרו לו עברית / כוס זה של מי הוא אמרו לו פרש ערבי אחד / אמר להם רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו כל ימי הייתי מצטער על הפסוק הזה והייתי קורא אותו ולא הייתי יודע מה הוא אם לא תדעי לך היפה בנשים / לא רציתם להשתעבד לשמים הרי אתם משועבדים לפני גוים / לא רציתם לשקול לשמים בקע לגולגולת / הרי אתם שוקלים חמשה עשר שקלים במלכות אויביכם / לא רציתם לתקן הדרכים והרחובות לעולי רגלים / הרי אתם מתקנים את הכורנסין / ואת הכורנסין לעולי לברמי מלכים / וכן הוא אומר תחת אשר לא עבדת את יי' אלהיך ועבדת את אויבך בשנאה / תחת אשר לא עבדת את יי' אלהיך בשובע / ועבדת את אויבך ברעב ובצמא בעירום ובחוסר כל / מאי בחוסר כל / שניטלה דעת מהם / דבר אחר מאי כל / שיהיו חסרים מתלמוד תורה / כיום הזה באו מדבר סיני / ראש חדש היה לכן נאמר בחדש השלישי ליציאת בני ישראל מארץ מצרי' / ויסעו מרפידים / ויבאו מדבר סיני / והלא כבר נאמר בפרשת מסעות ויסעו מרפידים וכו' ומה תלמוד לומר באו מדבר סיני הקיש נסיעתן מרפידים לביאתם למדבר סיני מה ביאתם למדבר סיני בתשובה אף נסיעתם מרפידים בתשובה / דבר אחר הקיש ביאתם מדבר סיני לנסיעתם מרפידים מה נסיעתם מרפידים מכעיסין למקום לשעה קלה עשו תשובה ונתקבלו / אף ביאתם מדבר סיני היו מכעיסין לבקום ולשער קלה עשג תשובה ונתקבלו / אמר רבי אלעזר בר יוסי הגלילי / הרי הוא אומר בצרה קראת ואחליץ / אענך בכתר רעם אכחך משעת שהיית עונן ומגן עליך ומרפס עליך את כל העולם מאותה שעה גלוי לפני מה שאתה עתיד לעשות במי מריבך / אבא

.ac.il

ויהי ביום השלישי ביותו הבקר מלמד שהסכים המקום על ידו לקיים מה שנאמר עד שהמלך במסיבו נרדף בתנ"ך ויחזק

ויהי קולות קולות קולות ומיני קולות משונים זה מזה וברקים ברקי ברקים ומיני ברקים משונים זה מזה ועקב כבוד על הדר זה ערפל כבוד ומשה נגש אל הערפל וקול שופר חזק מאד מבנה הדרות כל זמן שהיה הולך קולו נמוך אבל באין כל זמן שהוא הולך קולו מגביר ולמה כך מתחלף לשכך את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע

ויהי כל העם אשר במחנה מלמד שנודעו ויחזק משה את העם אמר ר' יוסי יהודה היה דורש ואמ' מסיני בא אל תקרא כן אלא לסיני בא ליתן תורה לישראל או אינו אומר כן אלא מסיני בא לקבל את ישראל כהן זה שהיה יוצא לקראת כלל ויתעצבו נכפפו מלמד שנתלש הדרה במקומו וקרבו ועמדו תחת הדר שנאמר ותקרבין ותעמדו תחת הדר עליה מפורש בקבלה ויבית בחנוי הסלע כסתר המודנה הראיני את מראיך השמיעיני את קולך כי קולך ערב וכראיך נאותו אליו שמים עשרה מצביר לשנים עשר שכני ישראל השמיעיני את קולך אליו עשרת הדברות כי קולך ערב אליו לאחר הדברות ומראיך נאותו וקרבוכל העדר ויעמדו לפני יי' רבי איעזר אומ' על סוף הדבר אמר הראיני את מראיך התיצבו וראו את ישועת יי' השמיעיני את קולך ויראו מאד ויעצבו בני ישראל אל יי' כי קולך ערב ותעל שועתם ומראיך נאותו ויעש האותות לעיני העם וימאן העם דבר אחד כי קולך ערב על הים אשירה ליי' כי נאה נאה ומראיך נאותו מפני עוללים ויונקים יסדת עוז למען עוררך להשביט אויב ומתנבס

פרשה ד והר סיני עשן כלל יכול מקור הכבוד תלמוד לומר כולו מפני אשר ירד עלינו יי'

באש מגיד שהתורה אש ומאש נתנה וכאש נמשלה ומה דרכה של אש שאם קרב אדם אצלה נכוה דחק מבנה צנן אין לו לאדם להתחמם אלא כנגד אורה ויעל עשנו כעשן הכבשן כעשן זה כלבד תלמוד לומר ככשן איכשן יכול ככשן זה כלבד תלמוד לומר וההר בוער באש ומר' תלמוד לומר ככשן לשכך האוזן מה שהיא יכולה לשמוע כיצא בראייה שאנ מ' לא ירא' מי נתן כח וגבורה כארי לא הוא אלא הרי אנו מכניין אותו לשכך את האוזן כיצא בו והנה כבוד אלהי ישראל בא בדרך הקדים וגו' מי נתן כח וגבורה במים לא הוא אלא הרי אנו מכניין אותו בבריותיו לשכך האוזן ויחדר כל הדר והלא בכלל כל ההרים היה שנאמר הרים נזלו מפניי זה סיני ואומר למר' תרצון הרים גבנונים אמר להם כלכם גבנונים אתם כמה דאת אמר או נבן או דק ומפני מה שרתת רוח הקדש בהקדש כל בנין שכל השבטים היו במכירתו של יוסף ובנימין לא היה עמם ועוד שכל השבטים נולדו לו בחוצה לארץ ובנימין נולד בארץ ישראל ואף על פי כן הדר חמד אלהים לשבתו

ויהי קול השופר הרי זה סימן יפה בכתובים כל מקום שנאמר שופר זה סימן יפה לישראל שנאמר עלה אלהים בתרועה יי' בקול שופר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ואומר יי' אלהים בשופר יתקע והלך בסעודת תימן הולך וחזק מאד מבנה הדרות כל זמן שהיה הולך מחליש ומעכה אבל כאן כל זמן שהיה הולך קולו מגביר ולמה

ענובים תפוסים מחר כואו וקבלו עליכם המצוות כולן רבי יוסי ברכי יהודה אומר ברכים נעשו כל המעשים וככבו שמלותם ומנין שישענו טבילה הרנין דן ומה אם במקום שאין טעונין כיבוס בגדים טעונין טבילה ואין טעונין כיבוס בגדים אינו דין שיהא טעון טבילה אין כיבוס בגדים בתורה שאינו טעון טבילה והיו נכונים ליום השלישי זה יום ששי שכן נהנה תורה שנאמר כי ביום השלישי ירד יי' לעיני כל העם על הר סיני זה אחד מעשר יידות שכתובות בתורה לעיני כל העם מלמד שלא היה כחם סומים דבר אחר לעיני כל העם מלמד שראו באותה שעה מה שלא ראו יחזקאל וישעיה שנאמר וביד הנביא אדמו' דבר אחר לעיני כל העם מלמד שאם היו חסרים עד אחד אינו כראי לקבל ר' יוסי אומ' אפילו יש שני אלפים ושני דבכות הם כדי לקבל שנאמר ובנחה ואמר שובה יי' רבבות אלפי ישראל והנבילת את העם סביב יכול למדורו תלמוד לומר סביב לאמר מלמד שהתרו זה כוח השמר לכם בלא תעשה עולות בהר יכול לא תעלה אכל יגע תלמוד לומר ונגוע בקצתו יכול לא יעלה ולא יגע אכל יכניס תלמוד לומר עלות בהר ונגוע בקצהו הרי זה עונש לא תגע בו יד לא כשילה ולא באהל מועד ולא בכית עולמים כי סקול יסקל בניין שידחה תלמוד לומר ירה ומנין שאם מת בדהייור יצא וכו' הגירס' במסכת סנהדרין בפרק גמיר הדין תנור רבנן בנין שכתובתו תלמוד לומר ירה מנין שבסקילה תלמוד לומר סקול ומנין שבסקילה ודחיה תלמוד לומר או סקול יסקל או ירה וירדה וכו' ומנין לכל הנסקלים כן תל' או סקול יסקל או ירה וירדה אם כהמה אין לי אלא כהמה היה מניין תל' כהמה איש מניין תל' אם איש תל' אם איש לא יחיה רבי עקיבה אומר נאמר כאן לא יחיה ונאמר להלן מכשפה לא תחיה מה כאן בסקילה אף להלן בסקילה

במשון היובל בשימשון היובל את קולו אתם רשאים לעלות בהר רבי יוסי אומר לא מקומו של אדם מכבדו לא הוא מכבד את מקומו ככאן אמרו כל זמן שהשכינת בהר כל הנוגע בהר יומת נסתלקה שכינת הכל רשאים לעלות בהר וירד משה מן ההר מלמד שלא היה משון פונה לעסקיו ולא היה יורד לביתו אלא מן ההר אל העם יכול לדיבור זה בלבד ושאר כל הדברות מניין תלמוד לומר וירד יי' על הר סיני כבר זה אמור ומה תל' וירד משה מן ההר אל העם מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו ולא יורד לתוך בית אלא מן ההר אל העם אין לי אלא דברות הר סיני דברות אהל מועד בנין תל' יוצא ודבר אל משה ומנין שכל העליות שהיה עולה בבקר היה עולה תל' והיה נכון לבקר ואיש לא יעלה עמך ויפסול שני לחות אבנים שאין תלמוד לומר כאשר צוה יי' אותו לא בניין אב כל זמן שהיה משה בבקר היה עולה ויקדש את העם זמנן וככסו בגדיהם והתאזרו ויאמר אל העם היו נכונים אבל לא שבענו שאמר המקום לפרוש מן האשה אלא היו נכונים והיו נכונים לגזירה שהיה הויכבובי כאן לפרוש מן הרשה אף והיו נכונים האמור להלן לפרוש מן האשה רבי אומר ממקומו הוא מכריע לך אל העם וקדשתם היום ומחר ואם על ענין טבילה ויכול בחמישי והיו טהור כמו הערב שמש תלמוד לומר לך אל העם אלא שאמר המקום למשה לפרוש מן האשה אל תגשו אל אשה אמרו הפוסט' שככתו ידע ביום השלישי שהיה טהורה רבי אבהו בסני דברי רבי אלעזר בן עזריה רבי אליעזר אומר אף פעמים שהם ארבע עונות פעמים שהן חמש פעמים שהן שש רבי עקיבא אומר לעולם חמש

משח את דברי העם אל השם ומה חיו דבריהם כל אשר דבר השם נקעה ונשבע, ומנין שהורה המקום לדבריהם שנאמר ויאמר יי אלי המיכו את אשר דברו.

פרשה ה אנכי

יי אלהים מפני מה לא

נאמרו עשרת הדברות

בתחלת התורה, משלו

פשל למה הרב דומה לאחד שנכנס כבודינה אמר להם אמלוק עליכם, אמרו לו כלום עשית לנו שתמליך עלינו בזה עשרת בנה להם את החומ' הכניס להם את המים עשה להם מלכות אמר להם אמלוק עליכם, אמרו לו הן והן, כך חמקו והוציאו ישראל במצרים, קרע להם הים, הוריד להם הים, העלה להם חבצות, הוציאו להם השלל, עשה להם מלכות עמלק, אמר להם אמלוק עליכם אמרו לו הן והן, רבי אומר להודיע שכן של ישראל שכשעמדו כולן על הר סיני לקבל התורה השוו כלם לב אחד לקבל מלכות שמים בשמחה ולא עוד לא שמעו שכן זה על זה ולא על הגגות כלבד נגלה הקב"ה עליהם לברות ברית עיבהם לא אף על הסתרים שנאמר להם ליי אלהינו והנגלו לנו ולבנינו עד עולם, אמרו לו על הגלילי אנו כורתי ברית עמך ולא על הסתרים שלא יהא אהר' במנוהו ושא' בכתו' ויהא הצבור מתמשכן, אנכי יי אלהיך, לכה נאמ' לפי שנגלה על הים כנבור עושה מלכות שנאמר יי איש מלחמה, נגלה על הר סיני כזקן מלא רהמים, שנאמר ויראו את אלהי ישראל וכשנגאלוהם הוא אומ' וקצעם השמים, ואומר הזה הוית עד די כרסון רמיו, ואומר כהר דינור נגד נפק סן קדמיה ונו' שלא יתן פתחן פה לאומות העולם לומר שתי רשויות הן, לא אנכי יי אלהיך, אני על הים אני על היבשה אני לשעבר, אני לעתיד לבא אני לעולם הזה אני לעת' שב' דעו כי אני אני הוא עד זקנה אני הוא כה אמר יי מלך ישראל וגואלו יי צבאות אני ראשון ואני אחרון, ואומר מי פעל ועשה קרא הדורות מראש אני יי אני ראשון וגו' ר' נתן אומר מכאן תשובה למינין שאומרי שתי רשויות הן שכשעמ' הבה ואמ' אנכי יי אלהיך בני עמך וכו' כנגדו, אס' תאמר במטבניות היה הדבר והלא כבר נאמר לא בסתר דכרתי וגו', לאלו אני בתנה, לא לא אמרתי להם תהוה בקשוני ולא נתתי פנים, וכן הוא אומר יי דובר צדק מגיד מישרים, דא אנכי יי אלהיך כשעמד הקב"ה ואמ' אנכי יי אלהיך היו ההרים מתרעשים והגבעות בתמוטטות, ובא תבור מבית אלהים וכרמל מאפספאי שנאמר חי אני נאם המלך יי צבאות שמרכי כתבור בהרים וכרמל בים יבא, זה אומר אני נקראתי וזה אומ' אני נקראתי, וכיון ששמעו מפיו אשר הוצאתיך מאר' מצרים עמד כל אחד ואחד במקומו ואמרו לא עסק לא עם מי שהוציאנו ממצרים, דא אנכי יי אלהיך שכשעמד הקב"ה ואומר אנכי יי אלהיך היתה הארץ הלה שני יי בצאתך משעיר כעצוד משדה אדום ארץ רעשה, ואומר הרים גדול בפני יי ואומ' קול יי ככה קול יי כהדר, עד ובהיכלו כולו או כבוד עד שנתבלאו בתיהם מזיו השכינה, באותה שער' נכנסו כל מלכי אומות העולם אצל כלעם הרשע וכו', וכיון ששמעו בפיו הדבר פנו כלם והלכו איש איש למקומו, ולפי נתבעו אומות העולם כדי שלא ליתן פתוחן פה להם כלפי שיכנה לומר לו נתבענו ככה קיבלנו עליהם הרי שנתבעו ולא קבלו עליהם שנאמר ויאמר יי מסיני בא, ונגלה על בני עשו הרשע, ואומר להם כבדו אתם את התורה, אמרו לו למה כתיבה אכר להם לא תרצה, אמרו זו היא ירושה שורשינו אבינו שנאמר על חרבך תחיר נגלה על בני עמך ומואב אמר להם מקבלי אתם את התורה

מכילתא דא 4 ו אמר

ולמה כך מתחלה כדילשכך את האוזן, מה שהיא יכולה לשמוע, משה ידבר והאלהים יענו בקול, רבי אליעזר אומר מנין אתה אומר שאין הקב"ה מדבר עד שמשה אמ' דבר שכבר קבלו עליהם בניך, לכך נאמר משה ידבר אמר לו ר' עקיבא בודאי כי הוא הדבר, ומה תל' משה ידבר לא מלמד שנתן הכה כח ונבורה במשה, והיה הקב"ה מסייעו בקולו ובנעימה שהיה משה שומע בו היה משמיע את ישראל, לכך נאמר במשה ידבר והאלהים יענו בקול, וידר יי על הר סיני שומע אני על כל תל' על ראש ההר, יכול מבשר שירד הכבוד והציעו על הר סיני תל' כי מן השמים, מלכד שחרין הבה שמים התחתונים ושמי שמים העליונים על ראש ההר ירד הכבוד והציעו על הר סיני כאדם שהוא מציע את הכר על ראש המטה, וכאדם שהוא מדבר מעל הכר, שנאמר בקדוה אש חמסים מים תבעה אש, וכן הוא אומר בעשותך נודאות, רבי יוסי אומר השמים שמים ליי, לא עלה אליהו למעלה ולא ירד הכבוד למטה, לא מלמד שאמר המקום למשה הריני קורא לך מראש ההר ואתה עולה שנאמר ויקרא יי למשה.

ויאמר

יי אל משה לך רד העד בעם, שמא ידחקו לראות ונפל ממנו רב מלמד שנתנה רשות לשלוחים לחבל, יחידיו שיפול מהם הרי הוא עלי ככולם מלבד שאף אחד מבטעט על ידי כלן, יחידיו שיוטל מהם הרי הוא עלי כנגד כל מעשה בראשית, שג' כי ליי עין אדם.

וגם

הכהנים הנגשים אל יי יכול הכהנים בכלל העם שנאמר על הכהנים ועל כל עם הקהל יכפר, אין כהנים בכלל העם ולא הם הכהנים ר' יהושע בן קרח או נדב ואביהווא, אינו אומ' הכהנים לא הכהנים הנגשים, וגם הזקנים עמהם ויאמר משה אל יי וגו', ככה העידותי בהם וקבעתי להם תחומין.

ויאמר

יי לך רד, יפה אמרת וזהו שהיה ר' יהודה אומ' מניין אתה אומר שאמר הכה' למשה דבר אומ' לך ואתה מחזירני, ואני מודה לך שהוא ישראל אומרים גדול משה שהורה לו הבה רבי אומר אין שהוא צריכין לעשות למשה גדול אלא אם כן עשיו להקב"ה שהור בו וכדבר אלא מוזרין לאדם כשעת תלמוד ומזרין את האדם כשעת מעשה.

ועלית

אתה ואהרן עמך, והכהנים והעם, יכול הכל יעלו תל' והעם אל יורסו לעלות אל יי פ' יפרוץ בס' יכול אף הכהנים יעלו עמך תלמוד לומר ועלית אתה אמור מעתה אתה עושה מחיצה לעצמך והעם כל עיקר, אל יורסו לראות שמה יתריעו, וידר משה אל העם ויאמר אלהים.

וידבר

אלהים ויאמר אלהים, אמר להם מיד ולא עכב' דא ויאמר אלהים אמר להם היו אומרים על לאו ועל הן הן, וידבר אלהים, אין אלהים אלא דין לפרע ונאמן לקבל שכר, את כל בדבור אחד בזה שאי אפשר לבשר ודם לומר כן שנאמר וידבר אלהים את כל הדבר' תלה לאמר, אם כן מה תל' אנכי יי אלהיך, לא יהיה לך מלמד שאמ' הקב"ה בדבור אחד עשרת הדברות, חזר ופירשן דיבור דיבור בפני עצמו, שומע אני אף כל דברות שבתורה נאמרו כולם בדבור אחד, תל' את כל הדברים האלה נאמרו בדבור אחד, ושאר כל הדיבורים דיבור בפני עצמו, לאמר שהיו אומ' על הן ועל לאו לאו דבר דיבור בפני עצמו, רבי עקיבא אומר על הן ועל לאו הן, דא לאמר צא ואמור אלהים והשיבני את דבריהם, ומנין שהיה משיב דברים לפני הגבורה שנאמר וישב

של עולם, אם להם המקום אתם עושים מעשה חדש וקראתם עצמכם אף אני אעשה מעש' חדש ואקרא עצמי טב הקורא למי דים, רבי אליעזר אומר אלהים אחרים שהם מחדשים להם אלהות בכל יום, הא כיצד היה לו של זהב נצרך לו עשאו של כסף ונצרך לא עשאו של נחשת, היה לו של נחשת ונצרך לו עשאו של ברזל או מעופרת, וכן הוא אומר הדרשים בקרבן באו, רבי יצחק אומר אלו נפרש להם כל טעם עבודה זרה לא היה מספיק כל העוונות שבעולם, רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר ברוך וראה לשון שתפסרת תודרה למולך כל שתמליכנו עליך אפי' קיסם אחד או חרס, ר' אביר אלהי אחרים שהם אחרונים למי שהוא אחרון בכעשי' וימי אחרון שבמעשים מי שקורא אותם אלהות, על פניו, ר' בריה נאמר שלא ליתן פתחון פה לישראל לומר לא נעשוהו על עבודה זרה אלא מי שיצא למצרים לכך נאם על פניו, לומר מה אני חי וקיי לעולם ולעולמי עולמים אף אתה ונכנך וכן בדרך לא תעבוד עבודת ידועי סוף כל הדורות.

לא תעשה לך פסל לא יעשה לך גלופה אבל יעשה לו אטומה תלמוד לומר כל תמונה, לא יעשה לו אטומה אבל יטע לו מטע' תלמוד לומר לא תטע לך אשור, לא יטע לו מטע' אבל יעשה לו של עץ תלמוד לומר כל עץ, לא יעשה לו של עץ אבל יעשה לו של אבן תלמוד לומר ואבן משכית, לא יעשה לו של אבן אבל יעשה של כסף, תלמוד לומר אלהי כסף, לא יעשה לו של כסף אבל יעשה לו של זהב, תלמוד לומר ואלהי זהב, לא יעשה לו של זהב אבל יעשה לו של נחשת של ברזל של עופרת, תלמוד לומר ואלהי כסדרה לא תעשה, לא יעשה לו דמות כל אלה אבל יעשה לו כל כמל תלמוד לומר פן תשחיתון וכו' לא יעשה לו כל כמל אבל יעשה לו דמות בהמה חיה ועוף, תלמוד לומר תכנית כל בהמה ונור, לא יעשה לו דמות כל אלה אבל יעשה לו דמות דגים וחגבים שקצים ורמשים תלמוד לומר כל רמש האדמה, לא יעשה לו דמות כל אלה אבל יעשה לו דמות חמה ולבנה וכוכבי וכוונות תלמוד לומר תשע עיניך השמים, לא יעשה לו דמות כל אלה אבל יעשה לו דמות מלאכים כרוכים ואופנים וחשכלים תלמוד לומר אשכנזים, אי אשר בשמים יכול דמות חמה ולבנה וכוכבי תלמוד לומר ממעל לא דמות כרוכים, לא דמות אופנים, לא יעשה לו דמות כל אלה אבל יעשה לו דמות תהום וחשך תלמוד לומר ואשר במים מתחת לארץ להביא את הובי' דברי רבי עקיבא, ויש אומרים להביא את השבירים, כל כך דרך הקדוש ברוך הוא אחר יצר הרע שלא ליתן פתחון פה למצוא לו מקום מתלה התר, לא תשתחוה להם ולא תעבדם למה נאמר לפי שהוא אומר ויזך ועבוד אלהים אחרים לחייב על העבודה בפני עצמה ועל השתחווא בפני עצמה, אתה אומ' כן, או אינו חייב עד שיעבוד ושתחוהו, תלמוד לומר תשתחוה להם ולא תעבד לחייב כל אחד בפני עצמו, דבר אחר לא תשתחוה להם, למה נאמר לפי שהוא אומר וזבח לאלהים יתום בלתי לילדו, עונש שמענו אזהרה מנין תלמוד לומר וכן הוא אומר לא תשתחוה לאל אחר כי אנכי יי' אלהיך אל קנא אני שליש בקנאה ואין קנאה שולטת בי שנאמר הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל, דבר אחר אני יי' אלהיך אל קנא אני שליש בקנאה ואין קנאה שולטת בי, אני שליש בקנאה ואין נומה שולטת בי שנאמר הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל, דבר אחר אני יי' אלהיך אל קנא בקנאה אני נפרע מן עבודה זרה אבל דרום וחנן אני בדברים אחרים שאם פלסופוס אחד את רבן גמליאל כתיב בתורה הם

אמרו לו מה כתוב בה אמר להם לא תנאף אמ' לו כלנו מניאוף דכתיב ותהרין שתי בנות לוש מאביהם והיך נקבלה, נגלה על בני ישמעאל, אמר להם מקבלין אתם את התורה, אמרו לו מה כתוב בה אמר להם לא תננוב, אמרו לו בזה הכרעת נח כרך אבינו דכתי' הוא יהיה פרא אדם וכתוב כי גנוב גנבתי, וכשכא אצל ישראל מימינו אש דת למו פתחו כלם פיהם ואמרו כל אשר דבר יי' נעשה ונשמע וכן הוא אומר עמד וימודד ארץ ראהו יתר גוים, אמר רבי שמעון בן אלעזר אם בשבע מצות שנצטוו בני נח שקבלו עליהן אינן יכולין לעמוד בהן קל וחומר למצות שבתורה משל למלך שבנה לו שני אפטרופסין אחד במבונה על אוצר של תבן ואחד במבונה על אוצר של כסף ושל זהב זה שהיה ממונ' על התבן נחשד וזיה מתרעס על שלא מנו אותו על אוצר של כסף ושל זהב, וזה שהיה במבונה על הכסף ועל הזהב אמר לו ריקן בתבן כפרת, בכסף וזהב על אף כמה וכמה, והלא דברים קל וחומר ומה בני נח בשבע מצות כלבד לא יכלו לעמוד בהם בשש מאות ושלש עשרה מצות על אחת כמה וכמה, מפני מה לא ניתנה תורה בארץ ישראל שלא ליתן פתחון פה לאומות העולם לומר לפי שנתנה בארצו לפיכך לא קבלנו, דבר אחר שלא להטיל מחלוקת בין השבט' שלא יהא זה אומר בארצי נתנה, וזה אומר בארצי נתנה, לפי ניתנה במדבר דיימס פרהסיא במקום הפקר בשליש דברים ניתנה תורה במדבר וכאש ובמים, מה אלו חנם לכל באי העולם אף אלו חנם לכל באי העולם, אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים, עבדים למלכים היו, אתה אומר עבדים למלכים היו, או אינו אלא עבדים לעבדים כשאומר ויפד מבית עבדים, עבדים למלכים היו ולא עבדים לעבדים, לא מבית העובדים עבודה זרה.

פרשה ו לא יהיה לך אלהים אחרים על פני, למה נאמר לפי שנא' אנכי יי' אלהיך, משל למלך

בשר ודם שנכנס למדינה, אמרו לו עבדי נזור עליהם גזרות אמ' להם כשיקבלו את מלכותי אגזור עליהם שאם מלכותי לא יקבלו גזרותי לא יקבלו, כך אמר המקום לישראל אנכי יי' אלהיך לא יהיה לך, אני הוא שקבלתם מלכותי במצרים אמרו לו כן זכשם שקבלתם מלכותי קבלו גזרותי, לא יהיה לך אלהי אחר' על פני, רבי שמעון בן יוחאי אומר הוא שנאמר להלן אני יי' אלהים שקבלו מלכותי בסיני אמרו לו הן והן קבלתם מלכותי קבלו גזרותי, כמעשה ארץ מצרים וגו' הוא שנאמר כאן אנכי יי' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים וקבלתם מלכותי והן קבלתם מלכותי באהבה, קבלו גזרותי, לא יהיה לך אלהים אחרים למה נאמר לפי שנאמר לא תעשה לך פסל וכל תמונ' אין לי אלא שלא תעשו העשוי כבר מנין שלא יקיים תלמוד לומר לא יהיה לך אלהים אחרים, וכי אלהות הן והלא כבר נאמר ונתתן את אלהיהם באש, כי לא אלהים הם, ומד' תלמוד לומר אלהים אחרים אלא שאהרים קוראין אותם אלהות, דבר אחר אלהים אחרים שהם מאחרין הטובה מלבא לעולם, דבר אחר אלהים אחרים שהם עושין את אלהיהם אחרונים, דבר אחר אלהים אחרים שהם אחרים לעובדיהם וכן הוא אומר ויזך ועבוד אלהים אחרים לא יעשה וישיענו, רבי יוסי אומר אלהים אחרים למה נאמר שלא ליתן פתחון פה לאומה העולם לומר לא נקראו בשמו כבר היה בהם צורך, והרי נקראו בשמו ואין בהם צורך ואימתי נקראו בשמו בימי אנוש בן שת שנא' וחהל לקרוא בשם יי' באות טענה ערה אוקיאנוס והצף שלישי

ובנגעים עונם, הא למדנו שייסורין מכפרין, כיצד יתקיימו ל' כתובים אלו, העובר על מצות עשה ועשה תשובה אינו זז משם עד שמוחלין לו, ועל זה נאמר שובוכים שובכים והעובר על מצות לא תעשה ועשר תשובתו אין כח בתשובה לכפר אלא התשובה תולה ויום הכפורים מכפר ועל זה נאמר כי ביום הזה יכפר עליכם, והמזויר על כריתות ועל מיתת בית דין ועשה תשובה, אין כח בתשובה לתלות ויום הכפורים לכפר אלא תשובה ויום הכפורים מכפרין מחצה וייסורין ממקצין ומכפרין מחצה ועל זה נאמר ופקדתי כשבת פשעם ובנגעים עונם, מי שמחלי שם שמים ועשרה תשובה אין כח בתשובה לתלות ולא יום הכפורים מכפר ולא ייסורין כלכד ממקצין, אלא התשובה ויום הכפורים תולין, ויום המיתה וייסורין ממקצין, ועל זה נאמר אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון, ואומר אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה/בזבח וכמנחה אינו מתכפר, אבל מתכפר הוא במיתה, רבי אומר שומע אני שלא יכפר יום מיתה כשהוא אומר בפתחי את קברותיכם הא למדת שיום המיתה ככפר, רבי אומר כל שהוא מלא תשע ולמעלה התשובה מכפרת מלא תשע ולמטה ולא תשע עמהם התשובה תולה ויום הכיפורים מכפר, ואי זה הוא מלא תשע ולמעלה עשר ולא תעשה הוין מלא תשע מלא תשע ולמטה דברים שחייבין עליהם מיתות בית דין, מיתה בידי שמים כרת ומלקות ארבעים חטאות ואשמות ולא תשע עמהם.

זכור ושמו שניהם נאמרו בדבור אחד, מהלילית מות יומת וביום השבת שני כבשים שניהם בדבור אחד נאמרו, ערות אשת אחי ויכמה יבא עליי, שניהם נאמרו בדבור אחד, לא תלבש שעטנז וגדילים תעשה לך שניהם נאמרו בדבור אחד, מה שאי אפשר לאדם לומר כן שנאמר אחת דבר אלהים שתיים זו שמענו, הלא כה דברי כאש נאם יי' זכור ושמו זכור מלפניו ושמו מלאחיו, מכאן אמרו מוסיפין מהול על הקדש, משל לאזכר שהוא טורד מלפניו ומלאחיו, אלעזר בן חנניה בן חזקיה בן חנניה בן גרון אומר זכור את יום השבת לקדשו, תהא זכורו מאד בשבת שאם יתמנה לך מנה יפה תהא מתקנה לשם שבת, רבי יצחק אומר לא תהא מונה בדרך שאחרים מונין, אלא תהא מונה לשם שבת לקדשו בדרך שאחרים מונין, מכאן אמרו בקדושין על היין בכניסתו, אין לי אלא קדושה ליום קדושה ללילה מנין, תל ושבת את השבת אין לי אלא שבת, ימים טובים מנין תלמוד לומר אלה מועדי יי' וגו' ששת ימים תעבוד, וכי אפשר לו לאדם לעשות מלאכתו בששת ימים אלא שבת כאלו מלאכתו עשויה, דבר אחר שבות ממחשבת עבודה ואומר אם תשיב משבת רגליך, ואומר אז תתענג על יי', ויום השביעי למה נאמר לפי שהוא אומר כל מעשה מלאכה ביום השבת מות יומת עונש שמענו ואזהרה מנין תלמוד לומר ויום השביעי לא תעשה כל מלאכה, אין לי אלא עונש ואזהרה על מלאכת חיים, עונש ואזהרה על מלאכת הלילה מנין תלמוד לומר מחלילה מות יומת, עונש שמענו ואזהרה לא שמענו תלמוד לומר ויום השביעי שבת ליי' אלהיך שאין תלמוד לומר שבת אלא להביא את הלילה בכלל אזהרה, רבי אחא בן יאשיה אומר אתה ובנך ובתך, אלו הקטנים, או אלו הגדולים אמרת והלא כבר מזהירים הם דא מה תלמוד לומר אתה ובנך ובתך, אלו הקטנים, עבדך ואמתך, אלו בני ברית, אתה ואבך ואלו בני ברית, או אינו אלא עבד ערל, כשהוא אומר וינפש בן אמתך והגר, הרי עבד ערל אומר דא מה תלמוד לומר עבדך מכליתא

מכליתא

ד ב 4 ii ואמתך

בתורתכם כיי' אלהיך אל קנא, וכי יש כח בעבודה זרה להתקנות בה, נכור מתקנא בנכור, חכם מתקנא בחכם, עשיר מתקנא בעשיר, אלא יש כח בעבודה זרה להתקנות בה, אמר לו אלו אדם קורא לכלכו בשם אביו, וכשהוא גורד נודר בחי כל זה בבי האב מתקנא בכן או בכלב, אמר לו יש למקצת צורך, אמר לו מר רביא רביא רביא שגפלה דליקת במדינה פלוגית הוין לבית עבודה זרה שלהן לא שעמדה לעצמה, אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך כשר ודם שיוצא למלחמה עם מי בלחם עם החיים או עם המתים, אמר לו עם החיים, אמר לו הואיל ואין למקצת צורך מפנימה אינו מבטלה אמר לו וכי לדבר אחד אתם עובדין והרי אתם עובדין לחמרה וללכנה ולכוכבים ולמזלות להרים ולגבעות לאפיקים וגזאיות ואפילו לאדם, יאבד עולמו מפני השוטים, אסף אסף כל וגו', אסף אדם ובהמה וגו' אמר לו הואיל ונכשלו בה רשעים מפני מה אינו מעבירה מן העולם אם לו מפני השוטים אמר לו אם כן אף לאדם עובדין והכרתי האדם מעל פני האדמה, פוקד עון אבות על בנים, בזמן שהם אינן מסרגין או בזמן שהן מסרגין הלא כיצד רשע בן רשע, רבי נתן אומר קוצץ בן קוצץ בן קוצץ כיון ששמע בשה את הדבר הזה ויקד ארצה וישתחוו, אמר לו אין בישראל רשע בן רשע, כשם שמידת פורענות לארבעה דורות, כך מידת הטוב לארבעה דורות, תלמוד לומר אלהים אי אלהים שומע אני מיעוט אלהים שנים תלמוד לומר לאלף דור לאין חקר ואין מספר לאוהבי ולשומרי מצות לאוהבי, זה אברהם אבינו וכיצד בו, ולשומרי מצותי, אלו הנביאים והקני, רבי נתן אומר לאוהבי ולשומרי מצותי אלו ישראל שהם יושבין בארץ ישראל ונותנין נפשם על המצות, מה לך יוצא ליהרג על שמלתי את בני ישראל, מה לך יוצא לישקר על שקראתי בתורה, מה לך יוצא ליצלב על שאכלתי המצור, מה לך לוקח מאפרגל, על שנטלתי את חלולי, ואומר אשר חוכתי בית מאהבי, מכות אלו גרמו לי לאיחב לאבי שבשמים.

פרשה ז לא

תשע את שם יי' אלהיך לשווא
לשווא בכל, או נפש כי

תשבע לבטא בשפתים, והרי הכתוב מוציא מכלל ומהמיר עליה ופוטרה מן הקרבן כשם שהיא פטורה מן הקרבן כך תהא פטורה מן המכות, תלמוד לומר את שם יי' מכלל קרבן יצאת, מכלל מכות לא יצאת, לא תשא למה נאמר לפי שהוא אומר לא תשבעו בשמי לשקר אין לי אלא שלא ישבע, מנין שלא יקבל עליו להשבע תלמוד לומר לא תשא את שם יי' אלהיך עד שלא קבלת עליו להשבע, הריני לך אלהים משקבלת עליו להשבע הריני לך לדיין, שנאמר כלי לא ינקו יי' את אשר ישא את שמו לשווא, אי אפשר לומר לא ינקו שכבר נאמר ינקו ואי אפשר לומר ינקו שכבר נאמר לא ינקו, אמר מעתה מנקה הוא לשבים, ואינו מנקה לשאינן שבים, מפני ארבעה דברים אלו הדין מתיבא בן חרש אצל רבי לעזר הקפר ללודיא, אמר לו רבי שמעת בארבע חלוקי כפרת שהיה רבי ישמעאל דורש, אמר לו בתי אחד אומר שוב בנים שובכים הא למדת שתשובה מכפרת, וכתוב אחד אומר ביום הזה יכפר עליכם, הא למדנו שיום הכפורים ככפר, וכתוב אחד אומר אם יכופר העון הזה לכם עד תמותון, הא למדת שמיטת מכפרת, וכתוב אחד אומר ופקדתי בשבת פשעם

ואמתך אל בני ברית ונדר זה נר צדק או אינו אל לא נר תושב כשהוא אומר הנר הרי נר תושב אמר. הא מה תלמוד לומר ונדר זה נר צדק. כי ששת ימים וגו' מגיד שהם שקול כנגד כל מעשה בראשית וינה כיום השביעי. וכי יש לפנינו יגיעה והלא כבר נאמר לא יקץ ולא ייגע. ואומר נותן ליעקב כח ואומר בדבר יי שמים נקשו ומה תלמוד לומר וינה אלא כביכול הכתיב על עצמו שכרא את עולמו בששה ימים ונה בשביעי והרי דברים קל וחומר מי שאין לפניו יגיעה הכתיב על עצמו שכרא עולמו בששה ימים ונה בשביעי. אדם שנאמר בו אדם לעמל יולד על אחת כמה וכמה על כן בך יי את יום השבת ויקדשוהו ברכו כבן וקדשו כבן. דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר ברכו כבן. וקדשו בכרכה. רבי יצחק אומר ברכו כבן וקדשו במקושו. רבי שמעון בן יוחאי אומר ברכו כבן וקדשו במאורות. רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו אומר משום רבי שמעון ברכו כבן וקדשו במאור פניו של אדם הראשון. על כן בך יי את יום השבת ויקדשוהו.

פרשה ח כבד

את אביך ואת אמך
שומע אני בדברים
תלמוד לומר כבד את

וי מהו כבד. כבדוהו וכוונתו נקיה. דבר אחר כבד את אביך. לפי שנאמר איש כי יקל אביו ואמו. אין לי אלא איש אשה מנין טעמו. ואדרגוניס מנין תלמוד לומר כבד את אביך מכל מקום. מה כבוד לא חלק בין אשה לאיש. הן מורא לא חלקו בין איש לאשה. דברי רבי ישמעאל. רבי יהודה בן בתירא אומר הרי הוא אוב איש אמו ואביו תיראו ואת שבתהי תשמרו. מה שבת לא חלק בין איש לאשה וטעמו ואדרגוניס אף מורא לא תחלוץ בין איש לאשה בין טעמו לאדרגוניס. רבי אומר הכיב כבוד אב ואם לפני מי שאמר והיה העולם ששקל כבודו ומוראו לכבודו וקללתו לקללתו כתיב כבד את אביך ואת אמך. וכנגדו כתיב כבד את יי מהו. הקיש כבוד אב ואם לכבוד המקום. כתיב איש אמו ואביו תיראו וכנגדו כתיב את יי אלהיך תירא. הקיש בוראת אב למוראת המקום. כתיב ומקל אביו ואמו וכנגדו כתיב איש כי יקל אלהיו. הקיש קללת אב ואם לקללת המקום בא וראו. מתן שכר. נאמר כבד את יי מהו. וכנגדו כתיב וימלא אספיק טעם ואמר כבד את אביך ואת אמך. וכנגדו למען יאריכון ימך. את יי אלהיך תירא וזוהי להם יראי שמי שמש צדקה איש אמו ואביו תיראו. מה אמר בשבת אם תשיב משבת רגלך. אז תתענג על יי והרכבתך על במתי ארץ. רבי אליעזר אומר גלי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאדם מכבד אמו ויתר מאביו לפי שהיא משדלתו בדברים. לפיכך הקדים אב לאם לכיבוד. וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאדם כתיירא מאביו ויתר מאמו לפי שהוא מלמדו תורה לפיכך הקדים אב לאם במורא. מקום שרבו השליש או כל הקודם כמקרא קודם כמעשר תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו מגיד ששניהן שקולין זה בזה. כבד את אביך ואת אמך אם כבודן למען יאריכון ימך. ואם לאו למען יקצרין שדברי תורה נוטריקון שכן דברי תורה נדרשין מכלל הן. לאו מכלל לאו הן. על האדמור. מאן אמרו כל מצוה שמתן שכרה בצדה אין בית דין של מטה מזהירין עליה.

לא תרע. למה נאמר לפי שנאמר שופך דם האדם עונשו שמענו אזהרה לא שמענו תלמוד לומר לא תרע. לא תנאף לומר נאמר לפי שהוא אומר מות יומת הנאף

לא תענה כרעד וכו' למה נאמר לפי שהוא אומר ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו עונש שמענו אזהרה לא שמענו תלמוד לומר לא תענה כרעד וגו'. כיצד נתנו עשרת הדיברות על לוח זהו על לוח זה. כתיב אנכי יי אלהיך וכנגדו לא תרע מגיד הכתוב שכל מי ששופך דם מעלל עליו הכתוב כאלו ממעט בדמות המלך. משל למלך כשר חס שנגס למדינה והעמיד לו איקנות ועשרה לו צלמים ושבעו לו משכנות לאחר זמן כפלו לו איקנות שכרו לו צלמים ובטלו לו משכנותיו ומיעטו בדמותו של מלך. כך מי שהוציא שופך דמים מעליו עליו הכתוב כאלו ממעט בדמות המלך שנאמר שופך דם האדם. כתיב לא יהיה לך וכתב כנגדו לא תנאף מגיד הכתוב שכל מי שעובד עבודה זרה מעלל עליו הכתוב כאלו מנאף אחר המקום שנאמר והאשה הכנאפת תחת אישה תקח זרים. וכתב יאמץ יי אליו עוד לך אהב אשה אחות רע ומנאפת וגו'. כתיב לא תשא את שם יי אלהיך לשוא וכנגדו כתיב לא תגנוב מגיד שכל מי שהוא גונב לטוף בא לדי שבוותן שא שנאמר גנוב רצוח ונאף. וכתב אלה וכחש רצוח וגנוב ונאף. כתיב זכור את יום השבת לקדשו וכנגדו כתיב לא תענה מגיד הכתוב שכל מי שהחל את השבת בעיד לפני מי שאמר והיה העולם. קללתו כרא עולמו. לששה ימים והלא נח בשביעי וכל מי שמשמר את השבת בעיד לפני מי שאמר והיה העולם שכרא עולמו לששה ימים ונה בשביעי שכל ואדם עדי נאום יי. כתיב כבד את אביך ואת אמך וכנגדו כתיב לא תחמוד מגיד הכתוב שכל מי שהוא חובד כסף מוליד בן שהוא מקלל את אביו ואת אמו ומכבד למי שאינו אביו לכך נתבועשרת הדיברות חמשה על לוח זה. וחמשה על לוח זה דברי רבי חנינא. בן גמליאל וחכמים אומרים עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה שנאמר את הדברים האלה דבר יי ויכתבם על שני לוחות אבנים. ואמר שני שדיך כשני עפרים תאומי צביה ואומר יי גלילי זהב ממולאים בתרשיש.

לא תחמוד. רבי אמר כתוב אחד אומר לא תחמוד וכתוב אחד אומר לא תתאור כיצד יתקיימו שני מקראות הללו. הרי זה אזהרה לעוקף אחד הנאף. לא תחמוד בית דין כלל ועכדו ואמתו ושורו וחבורו פרש. כלל ופרש אין בכלל אלא מה שבפרש ובשואו אומר וכל אשר לרעד חזר וכלל. אי כלל כלל תראשון. הרי אמרת לא חזר וכלל. כלל ופרש אין בכלל אלא מה שבפרש. אי אתה דן אלא בעין הפרש. מה הפרש מפורש בדבר שהוא קונתו ומקנה. אף כלל מפורש בדבר שהוא קונתו ומקנה. אי מה הפרש מפורש בנכסים המטלטלין שאין להם אחריות אף אין לי אלא נכסים המטלטלין שאין להם אחריות.

וגו' שהוא

ויהי בהם כח לקבל יותר מעשרת הדברות שנאמר אם יוספים אנחנו לשמוע את קול יי אלהינו עוד ומתנו אלא קרב אתה ונשמע מאותה שעה וכו' ישראל להעמיד בהם המקום נביאים שנאמר נביא אקים להם נביא עתיד אני להעמיד בהם אלא שקדמו הם בזכות שנאמר ויאמר יי אלי השיבו אשר דברתי אשר בני אדם שהמקום הודה לדבריהם וכן הוא אומ' כן בנות צלפחד דוברות כן בשה בני יוסף דוברים אשר בני אדם שהמקום הודה לדבריהם וכן הוא אומר סלחתי כדברך מי יתן והיה לכם זה אל איפשר להעביר בלאך המות הייתי מעביריך אלא שכבר נגזרה גזירה רביוסי אומר על תנאי כך עמדו ישראל על הרי סיני על תנאי כך עמדו על הרי סיני שלא ישלש בהם בלאך המות שנאמר אני אמרתי אלהים אתם ובני עליהם כלכם אכן באדם חמדותו וכו' ואחר השנים תפלו.

ויאמר

משה אל העם אל תיראו הרי משה מוזר להודיע חכמתו ועליו משה היאך עומד ומפייס אותם האלפים והרכבות ועליו מפורש בקבלה החכמה תעזו לחכם מעשרה שלישים כי לבעבור נסות אתכם כשכיל לנדר אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו על פניכם יראתו זרה בשת פנים סימן טוב באדם שהוא ביישן לכלתו תחטאו מגיד שהבוסת מביא לידי יראת חטא שנאמר והבישו כי תועבה עשו.

ויעמדו

העם מרחוק אל שנים עשר מיל מגיד שהיה מחנה של ישראל שנים עשר מיל ומגיד שהיה מחנה ישראל שנים עשר מיל שנאמר ויחנו על הירדן כבית השימות שנים עשר מיל ומשה נגש אל הערפל גרם לו ענותנותו שנאמר והאיש משה ענו מאד מגיד הכתוב שכל מי שהוא עניו סופו להשירות שכינה עם האדם בארץ שנאמר כה אמר יי אם נגש שוכן עני וקדוש שמונו ואומר רוח יי עלי ואומר ואת כל אלה ידי עשית ואומר וכו' אלהים רוח בשכרה וכל שהוא נבה לב גורם ליטמא את הארץ ולכלוק את השכינה שנאמר נבה עינים ורחב לב אותו לא אוכל וכל נבה לב כב קרויים תועבה שנאמר תועבת יי כל נבה לב עבודה זרה קרויה תועבה שנאמר ולא תביא תועבה אל ביתך כשם שעבודה זרה מטמאה את הארץ וממלקת את השכינה ומשה נגש אל הערפל לפניו משלש מעינות חשך ענן וערפל חשך מבחור ענן מבפנים ערפל לפניו לפניו שם ומשה נגש אל הערפל ויאמר אל משה תאמר כלשון שאני או כה תאמר אל בני ישראל כלשון הקדש כל מקום שכל כה ענייה ואמירה הרי זרה כלשון קדש אתם ראיתם כי מן השמים דברתי ביין שאדם רואה בין שאהרים משיחין לו כשאחרי משיחין לו פעמי לבו חלוק אבל כאן אתם ראיתם כי נתן אומר אתם ראיתם למה נאמר לפי שהוא אומר וידוע כי כל מלכי ארץ יכול כשם ששמעו כך ראו ואלו אתם ראיתם אבל לא ראו אומות העולם כי מן השמים דברתי עמכם כתוב אחד אומר כי מן השמים וכתוב אחד ויד יי על הרי סיני כיצד יתקיימו שני מקראי הללו הכריע השלישי מן השמים ומעמד את קהלו לייסור דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר מלמד שהדיוקן הקב"ה שמים העליונים על ראש ההר ודבר עמחן מן השמים שנאמר ויש שמים ויד וקרפל תחת גבולו רבי אובי ויד יי על רר סיני ראש ההר וקרפל יי לבשר אל ראש ההר העל משה שומע אנו בשמועו אמרת וכה אחד משמש שמשו יי הרי הוא בא במקומו ושלל במקומו קל וחומר לכבודו של מי שאמר והיה העולם

מבלתא

ד נ

iii 4

וכשהוא אומר כמשנה תורה שדחו מר הפרט מפורש כדבר שהוא קונה ומקנה אף אין לי אלא בדבר שהוא קונה ומקנה אי מה הפרט מפורש בדבר שאינו בא ברשותך אלא כרצון בעלים אף אין לי אלא דבר שאי אפשר לבא ברשותך אלא ברצון בעלים יצא שאת חומר כחול לבן או כגול לבן או אפר חומר בדבר תל לל תחבור כסף וזהב עליהם מר להלן עד שעושה מעשה אף כאן עד שעושה מעשה.

פרשה ט וכל

העם רואים את הקולות רואין הנראות ושומעין הנשמע דברי ר' ישמעאל רבי עקיבא אומר רואין ושומעין הנראה ואין דבר שלא יצא מפי הנבוכה ונחשב על הלחות שנאמר קול יי חוצב להבות אש וכל העם רואין קולות וולפידו לפידים וכמרת קולות היו וכמה לפידים היו אלא שהיו משמיעים את האדם לפי כחו שנאמר קול יי כח דבר אחד להודיע שכח של ישראל שכשעמדו כלן לפני הרי סיני לקבל את התורה היו שומעין את הדיבור ומפרשים אותו שנאמר וסובבנהו וכו' ונבנהו שכיין שהיו שומעין הדיבור מפרשים אותו ר' אקיעו אומר להודיע שכחן של ישראל שכשעמדו כלן לפני הרי סיני לקבל את התורה לא היה בהם סומין שנאמר וכל העם רואין מגיד שלא היה בהם אלמים ויענו כל העם יחד ומלמד שלא היה כחן חרשין שנאמר כל אשר דבר יי נעשה ונשמע ומגיד שלא היה בהם חגרים שנאמר ויתיצבו בתחתית ההר ומלמד שלא היה בהם טפשים שנאמר אתה הראת לדעת רבי נתן אומר מגיד אתה אומר שהראת המקו לאברהם אבינו גיהנם ומתן תורה וקריעת ים סוף שנאמר ויהי השמש לבא ועלטה היה והגד תנור זרה גיהנם שנאמר ותנור לו כירושלם ולפיד אש זה מתן תורה שנאמר וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים בין הגזירי האלה זה קריעת ים סוף שנאמר לגזירי ים סוף לגזירי הראהו בית המקדש וסדר קריבתו שנאמר קחה לי עולה משולשת וגו' הראהו ארבע מלכות שהן עתידין לשעכד את בניו שנאמר ויהי השמש לבא ותדרמה נפלה על אברהם וזבנה אים חשכה גדולה נופלת עליו אימה זו מלכות בבל חשכה זו מלכות מדי גדולה זו מלכות יון נופלת זו מלכות רביעית רומי הייכתא ויש מחליפין בדבר נופלת זו מלכות בבל דכתיב נפלה בבל גדולה זו מלכות מדי שנאמר גדל חמלך אחשוורוש חשכה זו מלכות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בתענית אימה זו מלכות רביעית שנאמר דהילא ואימתה ותקפא יתירא ויעמדו העם ויגעו אין נוע אלא זיע שנאמר נוע תנוע הארץ ויעמדו מרחוק חוץ משנים עשר מיל מגיד שהיו ישראל נרתעים לאחוריהם שנים עשר מיל וחוזרין לפניו שנים עשר מיל הרי עשרים וארבעה מיל על כל דיבור ודיבור נמצאו מהלכים באותו היום מאתים וארבעים מיל באותה שעה אמר הקב"ה למלאכי השרת רדו וסיעו את אחיכם שנאמר מלכי צבאות יורדון יורדון יורדון כהליך יורדון בחור ולא במלאכי השרת כלכר אלא אף הקב"ה שב שטאלו תחת לראשו וימינו תחבקני רבי יהודה ברי אבא אלא אומר לפי שהיו משולבים מהמדר של מעלה אמר הקדוש ברוך הוא לעבדי כבוד וזילול של חיים על בני שנאמר ארץ קרעה גם שמים נטפו מפני אלהים וגו' ואומ' נשם נדכו תניף אלהים אימתי נעשה כל הכבוד הזה בשעת שהיתה נאה שבאומות ובמכבדת את התורה ונות בית תחלק שלל ואין שלל לא תורה שנאמר שש אנכי על אמרתך כמיצא שלל רב ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמע מגיד שלא

פרשה י לא

תעשון אתי אלהי כסף ואהי זהב, רבי ישמעאל אומר דמות שמשווי דמשמשין לפני במרום לא דמות מלאכים ולא דמות אופני ולא דמות כרובי, ר' נתן אומר לא תעשון אתי שלא תאמרו עושה אני כמין דמות ואשתחוו לו תל לא תעשו לכם, ושברתם מאד, רבי עקיבא אומר לא תעשון אתי בדרך שאחרי מנהגין במדינות כשהטובה באה אליהם הם מכבדין את אלהיהם שנאמר על כן יזבח להרמלי וכשהפורענות באה עליהן הם מקללין את אלהיהם שנאמר וקלל במלכו, אבל אם אביא עליהם הטובה יתנו הודאה, וכשאביא עליהם יסורים יתנו הודאה, וכן דוד אומר כום ישועות אשאל וכשם יי אקרא וכן איוב אומר יי נתן ויי לקח יי שם יי מכורד על מדה טובה ועל מדה פורענות, מה אשתו אומרת לו עודך מחזיק בתומתך בך אלהים ומות, וכן הוא משיב בדבר אחת הנבילות תדברי, ואנשי דור המבול שהיו כעורדין בטוב וכשכ עליהם פורענות קבלו אותה בעל כרחם, ואנו שהיינו נאים בטובה לא נהיה בפורענות לפיכך אמר בדבר אחת הנבילות תדברי, ועוד שיהא שמח אדם כיסורין יותר מהטובה שאפי' אר' עומד בטוב כל ימיו אינו נבחה לו העבירו שכירו ומי מוחל לו העבירות היו אומ' היסורין, רבי אליעזר אומר הרי הוא אומ' כוסר יי בני אל תמאס וגו' כפני מה כי את אשר יאהב יי יוכיח, אמרת כוא וראה מי גרם לכן זה לרצות את האב הוי אומר ייסורין, רבי אומר וידעת עם לבבך כי כאשר יסר איש את בנו וגו', רבי יונתן אומר חביבין יסורין כשם שברית כרותה לארץ, כך ברית כרותה ליסורין, יי אלהיך מייסרך, כי יי אלהיך מביאך אל ארץ טובה, רבי שמעון בן יוחאי אומר חביבין יסורי ששלש מתנות טובות נתנו לישראל, ואומות העולם מתאוין להם ולא נתנו להם אלא בייסורין, ואולי הן תורה וארץ ישראל ועולם הבא, תורה דכתי' לרעת חכמה ומסור להבין אמרי כינ' אשרי הגבר אשר תיסרנו יי, ארץ ישראל מנין דכתיב יי אלהיך מייסרך, ואומר כינ' אלהיך מביאך אל ארץ טובה, העולם הבא מנין דכתיב כינר מצוה ותודרה אור וגו', אמרת אי זה דרך שמביאה את האדם לחיי העולם הבא הוי אומר אלו יסורין, ר' נחמיה אומר חביבין יסורין שכשם שהקרבנות מרצין כך יסורין מרצין, בקרבנות מזהו אומ' ונרצה לו לכפר עליו, בייסורין מה הוא אומר וזה ירצו את עונם, ולא עוד אלא שהייסורין מרצין יותר מן הקרבנות מפני שהקרבנות במקומו והייסורין בגוף וכן חוה אומר עוד בעד עור, כבר היה רבי אליעזר חולה ונכנסו ארבעה זקנים לבקריו ר' טרפון ורבי יהושע ור' אליעזר בן עזריה ורבי עקיבא, נענה רבי טרפון ואמר טוב אתה לישראל מגלגל חמה, הא למדת שחביבין ייסורין, אלהי כסף (ואלהי זהב) למה נאמר לפי שהוא אומר ועשית שנים כרוכים זהב, אמר הריני עושה ארבעה תלמוד לומר אלהי כסף אם הוספת על שנים הרי הם כאלהי זהב, אלהי כסף למה נאמר והלא כבר נאמר אלהי זהב, ומר' תלמוד לומר אלהי כסף לפי שמצינו כל כלי בית עוֹלָמִים שאם אין להם של זהב עושים אותו של כסף, שומע אני אף כרוכין כן, תלמוד לומר אלהי כסף, הלא אם אינו גותן של זהב הרי הם כאלהי כסף, לא תעשו לכם שלא תאמרו הואיל ונתנה תורה רשות לעשות בבית המקדש הריני עושה בבתי כנסיות ובבתי בדרשות תלמוד לומר לא תעשו לכם, דבר אחר לא תעשו לכם אלהי כסף, שלא תאמרו הרי אנו עושין לנו כדרך שאחרים עושים במדינות תלמוד לומר לא תעשו לכם.

פרשה יא מזבח

אדם תעשה לי מזבח מיוחד לי שלא תבנהו מתהל' לשום אחר, ר' שמעאל אומר מזבח אדם תעשה לי שלא תבנהו על גבי כיפיים ולא על גבי עמודים, רבי נתן או לחלו' באדם נעשה שנ' נבוכ לוחות תעשה אותן-איסי בן עקיבא אומר מזבח נחשת מלא אדמה תעשה לי, שנאמר כי מזבח הנחשת אשר לפני יי קטן מהכיל את העולה, וכי קטון היה והלא כבר נאמר אף עולות יעלה שלמה על המזבח ההוא ומה תלמוד לומר קטן, אלא ביום שנבנה זה הגג זה, וזכחת עליו, כנגדו, אתה אומר עליו כנגדו או אינו לא עליו כמשמעו, והדין גותן ומר' אם צפון המזבח שאינו כשר לכפרר כשר לשחיטה, ראש המזבח שהוא כשר לכפרר דין הוא שיוכשר לשחיטה, והרי המזבח הפנימי יוכיח שהוא כשר לכפרה ואינו כשר לשחיטה והוא יוכיח על מזבח החיצון אף על פי שהוא כשר לכפר לא יוכשר לשחיטה, לא אם אמרת במזבח הפנימי שאינו לא מכשיר ולא מתיר ואינו גומר הכפרר, לפיכך לא יוכשר לשחיטה תלמוד לומר ועשית חולתיוך הכשר והדם, הבשר והדם בראש המזבח ואין עשיית בראש המזבח, רבי אבי אומ' אף לשחיט בראש המזבח והכתוב מסייעו שנאמר מזבח אדמה תעשה לי, כתוב אחד אומר את עולותיוך ואת שלמך וכתוב אחד אומר ועשית עולותיוך הכשר והדם כיצד יתקיימו שני מ מקראות הללו, אמר ר' יוסי ברבי יהודה מחצי המזבח לצפון כצפון, ומחצי המזבח לדרום כדרום, ואין לי אלא צפון המזבח שיהא כשר לשחיטה, שאר כל צפון העזרה מנין תלמוד לומר ושחט את הכבש במקום אשר ישחט את העולה, שאין תלמוד לומר במקום הקדש אלא להכשיר בו כל הקדשים אין לי אלא חטאת ועולה ושלמים, שאר כל קרבנות מנין תלמוד לומר את צאנך ואת בקרך משמע מכי את הקדשים ואת החולין, אמרת כמי הענין מדבר בקדשים בכל המקום וגו', שאני נגלה עליך בבית הבחירה, מכאן אמרו שם המפורש אסור להאכר בנבולין, ר' אליעזר בן יעקב אומר אם תבא לביתי אבא לביתך ואם לא תבא לביתי לא אבא לביתך, מקום שלבי אורב שם רגלי, מוליכות אותי, מכאן אמרו כל עשרה בני אדם שנכנסין לבית הכנסת שכינה עמהם שנאמר אלהים נצב בעדתי אל, ומנין אפילו שלשה שדנין שנאמר בקרב אלהים ישפוט, ומנין אפילו שנים שנאמר אנדברו יראי יי איש אל רעהו, ומנין אפילו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליו.

ואם

מזבח אבנים תעשה לי, רבי ישמעאל אומר כל אם שבתורה רשות חוץ משלשר, ואם תקריב מנחת בכורים חובה, אתה אומר חובה או אינו לא רשות תלמוד לומר תקריב את מנחת בכורך חובה ולא רשות, כיצא בו אם כסף תלוה את עמי וגו' חובה, אחרת אומר חובה או אינו אלא רשות תלמוד לומר העבט תעביטנו חובה ולא רשות, כיצא בו ואם מזבח אבנים תעשה לי חובה, אתה אומר חובה או אינו אלא רשות תלמוד לומר אבנים שלמות תבנה רשות, אתה אומר רשות או אינו אלא חובה תל' מזבח אבנים תעשה לי, רשות ולא חובה ומה תלמוד לומר ואם מזבח אבנים, אלא רצה של אבנים יעשה של לבנים עושה, והרי דברים קל וחומר לשאר כל הכלים ומה אם מזבח החמור אם רצה לשנות ישנה קל וחומר לשאר כל הכלי, לא תבנה אתהן גזית אין גזית אלא גזויות, שהנזף עליהם ברזל, ר' נתן אומר הרי שבכר שתי אבנים גזויות שהנזף עליהם ברזל שומע אני

מוסיפין על העליונים מרי עליונים כסיוניאף תחתובי מסיני רבי עקיבא אומר ואלה המשפטים למה נאמר לפי שהוא אומר דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אין לי אלא פעם אחת בזמן שגזר ושלש ודבעי קרי שילמוד תלמוד לומר ולמדו את בני ישראל יכול למדו ולא שונין תלמוד לומר המשפטים וגו' יכול שונין ולא יודעין תלמוד לומר ואלה המשפטים וגו' ערכם לפניכם כשלהן ערוך בענין שנאמר אתה הראת לדעת רבי יהודה אומר ואלה המשפטים במרה שנאמר שם שם לו חק ומשפט רבי אלעזר בן עזריא אומר הרי הגויים שונין כדניי ישראל שומע אביהו קיימים תלמוד לומר ואלה המשפטים אתה דן את שלהם והם אינן דנין את שלך מכאן אמרו גט המעוטה בישראל כשר ובגויים פסול אבל גיט תוכסין אותו ואומריקין לו עשה מה שישאל אותך לך כשר רבי שמעון אומר מה דא רדיני לקדים לכל מצות שבתורה שבשדהין בין אם לחבירו תחרות ביניהם בפסוק הדין נעשה שלום ביניהם וכן יתרו אומר אם את הדבר הזה תעשה וגו' כי תקנה עבד עברי כנמכר בבית דין הכתוב מדבר שהוא עובדו ועובד הבן או אינו מדבר אלא כמוכר עצמו כשהוא אומר וכי ימוך אחיך וכמכר לך הרי מוכר עצמו אמור הא מרי תלמוד לומר כי תקנה עבד עברי כנמכר בבית דין על נתינתו הכתוב מדבר שיהא עובדו ועובד את הבן כי תקנה עבד עברי בן ישראל הכתוב מדבר או אינו אלא כעבדו של עברי ובראני מקיים והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם וגו' בנלקח מן הגוי אבל בנלקח מישראל שומע אני שיהא עובד שש ויצא בשביעית תלמוד לומר כי ימכר לך אחיך העברי או העבריה וגו' שאין תלמוד לומר העברי שהרי כבר נאמר אחיך ומה תלמוד לומר העברי מופנה להקיש ולרין ממנו גזירה שורה נאם כאן עברי ונאמר להלן עברי מה עברי האמור להלן בן ישראל הכתוב מדבר אף עבד עברי האמור כאן בן ישראל הכתוב מדבר ואף על פי שאין ראיה לדבר דבר שדבר שנאמר ויאמרו לאי העברי בקרא עלינו וגו' לאברם העברי עבד יכול תקראנו עבד לשום בזיון תלמוד לומר כי תקנה עבד עברי התורה קראתו עבד בעל כרחך

כי

תקנה עבד עברי למה נאמר להביא הגר דברי רבי ישמעאל רבי אלעזר אומר אינו צריך אם ישראל עובד הגר לא יעבוד אם ישראל עובד שש שנים הגר יעבוד שנים עשרה אמרת דין לראבב מן הדין להיות כנדון מה ישראל עובד שש אף הגר יעבוד שש לפי שהוא אומר אם אין לו ונמכר בנתינתו שומע אני לעולם תל שש שנים יעבוד מניין הכתוב שהוא עובד שש ויצא בשביעית

שש

שנים יעבוד שומע אני כל עבודה במשמע תלמוד לומר לא תעבוד בו עבודת עבד מכאן אמרו לא ירחיקו לרגלו ולא יעלו לו מנעליו ולא יטול לו כלים לבית המרחץ ולא יסמוך לו במתניו כיון שעולה במעלות ולא יטולנו לא בפוריון ולא בכסא ולא בלקטא כדרך שעבד עושי תלמוד לומר ובאחיכם בני ישראל וגומר אבל בבנו ובתלמידו רשאי

שש

שני יעבוד שומע אני בין עבד שיש בה בזיון בין עבד שאין בה בזיון תל כשכיר כתושב מה שכיר אי את רשאי לשנותו מאומנותו אף עבד עברי אי אתר רשאי לשנותו מאומנותו מכאן אמרו לא ישיבנו רבו באומנות שהיא משמשת לרבים כגון חיית בלי ספר טבח נחתום רבי יוסי אומר אם היתה מלאכתו מיוחדת לך יעשה אבל רבו לא מכלילת

מכלילת

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח

אני יהא המזבח כלו פסול תל לא תבנה אתהן גזית הן פסול ולא המזבח כלו פסול לא תבנה אתהן גזית בו אי אתה בונה אבל אתר בנה בחיכל ובקדש הקדשים שהיה דין וברא אם מזבח הקל אסור לבנות בו החיכל וקדש הקדשים החמורין דין הוא שלא יהו בזיון בו גזית תל לא תבנה אתהן גזית בו אי אתה בונה גזית אבל אתה בונה גזית בחיכל ובקדש הקדשים ומה אני מקיים ומקכות והגרון כל כלי כדול לא נשמע בכי כהננתו בבית אינו נשמע אבל כחוק נשמע כי חרוב הנפת עליה וגו' מכאן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר המזבח נברא להאריך שנותיו של אדם והכדול לקצר שנותיו של אדם אינו רשאי להניף חמקצר על המאריך רבי יוחנן בן זכאי אומר הרי הוא אומר אבנים שלמות תבנה אבנים משמילות שלום והרי דברי קו ומה אם אבנים מזבח שאינם לא ראוות ולא שומעות ולא מדברות על שמטילות שלום בין ישראל לאכיהם שבשמים אמר הקב"ה לא תניף עליהם כדול המטיל שלום בין איש לאיש בין איש לאשתו בין עיר לעיר בין אומה לאומה בין ממשרל לממשרל בין משפחה למשפחה על אחת כמה וכמה שלא תבא עליו פורענות

ולא

תעלה במעלות על מזבחי מכאן אמר עשה כבש למזבח אין לי לא עליה ירידה מניין תל לא תגלה ערותך עליו הא לא עליה ולא ירידה גרמה אלא כסוי גורם ר' ישמעאל אומר אינו צריך והלא כבר נאמר ועשה להם מכנסי בדומה תל אשר לא תגלה ערותך עליו שלא ילך פסיעה גסה אלא גורל בעד עקב ועקב בעד גורל

אשר

לא תגלה ערותך עליו עליאי אתה פוסע פסיעה גסה אבל אתה פוסע פסיעה גסרה בחיכל ובקדש הקדשים שהיה דין וברא אם מזבח הקל אסור לפסוע בו פסיעה החיכל וקדש הקדשים החמורים דין הוא שאסור לפסוע פסיעה גסה כהן לפי שהן חמורין תל אשר לא תגלה ערותך עליו בו אי אתה פוסע פסיעה יתירה אבל אתה פוסע פסיעה יתירה בחיכל ובקדש הקדשי והרי דברים קו ומה אם אבני שאין בהם דעת לא לרעה ולא לטובה אמר הקדוש ברוך הוא לא תבנה בהן

מנהג בזיון חכריך שהוא ברמותו של מי שאמר וזה העולם דין הוא שלא תנהג בו מנהג בזיון אשר לא תגלה ערותך עליו

חסלת פרשת יתרו

ואלה

המשפטים אשר תשים נמציון לבדן סנהדרין באין בעד מזבח אעפ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שבו יאבד ויחזק בקרית המזבח

מסכת נזיקין פרשתא קמיתא

ר' ישמעאל אומר אלה המשפטים

דעת - אתר לימודי יהדות ורוח